

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم به‌عنوان الگوی جهت‌گیری برنامه‌های درسی

Meta-Analysis of Challenges of Higher Education Environment in the 21st Century and as a Pattern for Orientation of Curricula

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۷/۱۲، تاریخ ارزیابی: ۱۳۹۷/۱/۲۰، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۲/۲۵

Behrooz Rahimi

بهروز رحیمی^۱

Abstract: The purpose of this study was to identify the challenges of the higher education system in the 21st century and the need for curriculum orientations according to these challenges. In the present study, a qualitative approach and a combination method (research synthesis) were used. The statistical society included the related and available theoretical and research theories, which were proposed since the beginning of the 21st century (2001-2016) at the national and international levels, and the studies that were conducted before the beginning of the 21st century. The data were collected at two stages through targeted sampling and theoretical saturation criterion. The data analysis was done through content analysis using a comprehensive (quantitative, qualitative) approach. The quantitative phase was conducted through descriptive method and analyzing the format of the content. And in the content analysis the data grid network was analyzed. In addition, the Peer review and expert survey were used for the purpose of comparing the validity of the data, the review and adaptation of the data with the information sources and for estimating the reliability of the data and the proposed model. Finally, the findings revealed eight components of the environmental crisis, quality, lifelong learning, information and communication technology, mass education, privatization, globalization and internationalization. The findings also showed the challenges of higher education curriculum in the 21st century in four dimensions: 1) access dimension; 2) responsiveness dimension; 3) technological dimension, and 4) dynamic curriculum dimension.

Keywords: challenges of higher education environment, twenty-first century, orientation of curricula, synthesis research.

چکیده: هدف این پژوهش شناسایی چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست‌ویک و الزام جهت‌گیری‌های برنامه درسی بر اساس آن‌ها بود. در پژوهش حاضر از رویکرد کیفی و از روش تلفیقی (سنتز پژوهی) استفاده شد. جامعه آماری شامل مبانی نظری و پژوهشی داخلی و خارجی مرتبط و در دسترس که از شروع قرن بیست‌ویک تاکنون (۲۰۰۱-۲۰۱۶) در حیطه موضوع مورد مطالعه به انجام رسیده و همچنین مطالعاتی که قبل از شروع قرن ۲۱ در راستای هدف پژوهش بودند در دو مرحله جمع‌آوری و از طریق نمونه‌گیری هدفمند و معیار اشباع نظری داده‌ها، انتخاب گردیدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق تحلیل محتوا با استفاده از رویکرد جامع (کمی، کیفی) انجام گرفت. در بخش کمی از روش توصیفی و قالب مضامین و در بخش تحلیل محتوای کیفی از روش قیاسی و با استفاده از شبکه مضامین داده‌ها تحلیل گردید. همچنین جهت بررسی اعتبار داده‌ها از تحلیل مقایسه‌ای، بازبینی و تطابق داده‌ها با منابع اطلاعاتی و جهت برآورد قابلیت اعتماد داده‌ها و الگوی پیشنهادی از روش مرور هم‌تا و نظرسنجی متخصصین استفاده گردید. درنهایت، یافته‌ها هشت مؤلفه بحران زیست‌محیطی، کیفیت، یادگیری مادام‌العمر، فناوری اطلاعات و ارتباطات، آموزش توده، خصوصی‌سازی، جهانی‌شدن و بین‌المللی‌سازی، عناصر برنامه درسی آموزش عالی را به‌عنوان چالش‌های محیطی آموزش عالی در قرن بیست یکم معرفی و در چهار بُعد کلی شامل، ۱- بُعد دسترسی ۲- بُعد پاسخگویی ۳- بُعد یادگیری فناورانه ۴- بُعد برنامه درسی پویا، ترکیب نموده و ابعاد الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی با توجه به این فراترکیب توسط شبکه‌ی مضامین ترسیم گردید.

کلمات کلیدی: چالش‌های محیطی آموزش عالی، قرن بیست‌ویک، جهت‌گیری برنامه‌های درسی، سنتز پژوهی.

امروزه سازمان‌ها با محیطی متلاطم و ناآرام روبه‌رو هستند. تهدیدهای محیطی از هر سو حیات و بقای سازمان‌ها را تهدید می‌کند. سازمان‌ها باید جایگاه فعلی خود را شناخته، نقاط قوت و ضعف خود را دقیقاً تحلیل کرده و با تکیه بر قوت‌ها از فرصت‌های محیطی استفاده کرده و خود را برای برخورد با تهدیدها آماده کنند (فروزنده دهکردی، ۱۳۷۸). بنابراین، پویایی‌ها و تحولات شدید محیطی عصر کنونی ضرورت برنامه‌ریزی برای رویارویی با این تحولات را بیش‌ازپیش نمایان ساخته است. مروری بر سرنوشت سازمان‌ها (انتفاعی و غیرانتفاعی) طی سالیان اخیر نشان می‌دهد در عرصه پیشرفت و توسعه، سازمان‌هایی موفق بوده‌اند که توانسته‌اند با درک صحیحی از محیط و تحولات آن و ارزیابی دقیق و واقع‌گرایانه از توانمندی‌های داخلی، استراتژی‌های مؤثری را بر اساس مأموریت خود تدوین نموده و بستر مناسب برای اجرای آن‌ها را فراهم آورند (حاجی پور و سلطانی، ۱۳۸۷). از این‌رو نظام آموزش عالی به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین نظام‌های درون هر جامعه (یوبچ و اسمارت، ۲۰۰۷) و با توجه به نقش و وظایف گسترده آن از جمله آموزش، پژوهش، ایجاد فضای آزاد برای فراگیری در طول عمر، کمک به توسعه پایدار و دموکراسی، صلح و عدالت، حفظ و ارتقای ارزش‌های اجتماعی و... (عارفی، ۱۳۸۴) با تحولات زیادی روبه‌رو شده است (ورفهورست، ۲۰۱۴؛ بولیور، ۲۰۱۱). به عبارت دیگر، جهان بسیار پرتعارض و محتوایش پرتنش شده و دانشگاه‌ها باید به آینده‌اندیشی و آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری دست بزنند و با سازگاری فعال در اندیشه تعریف مجدد جایگاه و سهم خود در آینده این جهان متحول بوده (فراستخواه، ۱۳۹۲) و به‌منظور مقابله با تغییرات اجتناب‌ناپذیر محیطی از جمله توسعه فناوری و اطلاعات قابلیت انعطاف‌پذیری داشته باشند (هیاتور و هورتا، ۲۰۱۶). از این‌رو، بسیاری از نویسندگان در رابطه با اصلاح ساختار دانشگاه‌ها در جهت پاسخگویی و آماده‌سازی جوانان برای آینده و در راستای نیازهای جوامع در سطح جهانی تأکید کرده‌اند (ریاجیلیوت، کار چلمن، بیابوت و واتسون، ۲۰۰۹؛ اسپلی جتی، ۱۹۹۷، ۱۹۹۰؛ واگنر، ۲۰۰۸؛ گات، ۲۰۱۱).

تاریخ بشری با گذر از عصر اطلاعاتی که در آن کسب اطلاعات و به‌کارگیری آن نقش مهمی ایفا می‌نمود به عصر مفهومی^۶ (قرن ۲۱) که شامل ویژگی‌های از جمله خلاقیت، تفکر هم‌زمان، همدلی، جستجو و خلق معنا و مفهوم بجای تفکر تحلیلی و منطقی و خطی، وارد شده است. همان‌طور که جامعه اطلاعاتی مهارت‌ها و دانش خود را جهت سازگاری با این دوران را

1 - Umbach & Smart

2 - Werfhorst

3 - Boliver

4 - Heitor and Horta

5 - Reigeluth, Carr Chellman, Beabout, & Watson; Schlechty; Wagner ; Gut

6 - Conceptual Age

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

می‌طلبید در عصر مفهومی، توانایی و به گفته‌ی دانیل پینک^۱ استعدادهایی مانند (طراحی، داستان، هم‌نوایی و...) مطرح گردیده که حاوی تفکر و نگرشی به زندگی است که هم‌زمان، استعاری، زیبایی‌شناختی، زمینه‌ای و ترکیبی است. (شفیعی و منطقی، ۱۳۹۳). قرن بیست و یکم، قرن دانایی است، قرن تغییر از جامعه صنعتی به جامعه فرا صنعتی یا جامعه اطلاعاتی است و اطلاعات، دانش و آگاهی، اساسی‌ترین دارایی انسان‌ها، ملت‌ها و جوامع به حساب می‌آید (ربانی، هاشمیان فر و چینی، ۱۳۹۰). جوامع در این قرن با تحولات چشمگیری روبه‌رو شده که بر تمام جنبه‌ها از جمله سیستم اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و آموزشی تأثیر گذاشته‌اند. فریدمن (۲۰۰۹) سه چالش بزرگ جوامع جهان در قرن بیست و یکم را انفجار جمعیت، بحران زیست‌محیطی، انقلاب اطلاعات و ارتباطات معرفی می‌کند (وولهاتر، کارراس و کالوجیان نکیس، ۲۰۱۵)؛ بنابراین جوامع اگر بخواهند از فرصت‌های ناشی از تحولات به نفع خود سودجویند و از عهده چالش‌های احتمالی برآیند باید جامعه آینده مطلوب خود را پیش‌بینی کرده و برای رسیدن به آن بسترسازی کنند (کریمی، نصر و شریف، ۱۳۹۲). آموزش عالی در اعصار گذشته تا به امروز به تناسب شرایط و نیازها از جمله تحولات علمی، اقتصادی، تکنولوژیکی جوامع انسانی اهداف و رسالت‌های متعددی را دنبال نموده است و امروزه شتاب رقابت‌های جهانی باعث شده نظام آموزش عالی در همه جوامع در مرکز سیاست‌های دولت قرار گیرد (هازلکوم هیوسمن، ۲۰۰۸).

مؤسسات آموزش عالی سراسر جهان در قرن بیست و یکم درگیر چالش‌های متنوعی از جمله توده‌ای شدن، خصوصی‌سازی و ... شده (نیوبایور، ۲۰۰۹) و با شرایط و تحولات جدیدی روبه‌رو گشته است جامعه از مرحله سنتی و صنعتی به دوران یا عصر مفهومی رسیده است. نظام آموزش عالی به‌منظور تحقق رسالت‌های آموزش عالی و حفظ نقش و ارتباط با فضای زندگی باید محیط دائماً در حال تغییر و تحول خود را مورد بازبینی قرار داده و ساختار و عناصر خود را متناسب با چالش‌های عصر جدید بازنگری کنند؛ از جمله مهم‌ترین این عناصر برنامه‌های درسی آموزش عالی هستند.

بیان مسئله

برنامه‌های درسی بستر شکل گرفتن مهم‌ترین فرایند نظام دانشگاهی یعنی یادگیری است. آموزش، پژوهش و عرضه خدمات تخصصی توسط مؤسسات آموزش عالی تا حدود زیادی به پویایی برنامه‌های درسی وابسته است (فتحی و اجارگاه، موسی پور و یادگارزاده، ۱۳۹۳). همچنین برنامه‌های درسی آموزش عالی، یکی از خرده نظام‌های اصلی آموزش عالی هستند و

1 - Daniel H. pink

2 - Friedman

3 - Wolhuter, Karras and Calogiannakis

4 - Hazelkorn and Huisman

5 - Neubauer

طبیعتاً همراه با تغییر محورهای اصلی مورد توجه دانشگاه‌ها، آن‌ها نیز از تغییرات لازم برخوردار می‌شوند (خاقانی زاده و فتاحی واجارگاه، ۱۳۸۷). به عبارت دیگر، برنامه درسی به عنوان قلب تپنده آموزش عالی، از سیاست‌هایی که دانشگاه‌ها اتخاذ نموده‌اند پیروی نموده و به تحقق آن‌ها کمک می‌نماید؛ بنابراین، برنامه درسی به عنوان نوعی ابزار در دست رهبران آموزش عالی در برنامه‌ریزی برای هر یک از دو نوع آینده یعنی تطابق با تغییرات آینده و تغییر آینده است. همچنین، اینکه کدام یک از این دو نوع پذیرفته شود بر رویکردهای برنامه درسی که اتخاذ می‌شود تأثیر می‌گذارد (ترک زاده و همکاران، ۱۳۹۵).

از این رو، برنامه‌های درسی که از آن به عنوان زیربنای نظام آموزش عالی و نقطه تمرکز بحث‌ها در طبقه‌بندی فرصت‌ها و نقاط ضعف مؤسسات آموزش عالی یاد می‌گردد (هامیلتون، مک فارلندو میرچاندانی، ۲۰۰۰؛ اسکات، ۲۰۱۶) باید متناسب با تغییرات و تحولات محیطی که نیازهای جدیدی را مطرح می‌کند مورد تجدیدنظر قرار بگیرند. در سراسر جهان مؤسسات آموزش عالی در جهت به‌روزرسانی برنامه‌های درسی خود در جهت تطابق با آخرین تغییرات و پیشرفت‌های ملی و جهانی تلاش می‌کنند (کلاین، ۱۹۹۵). با این حال، این نکته که چه چیزهایی از لحاظ تربیتی ارزشمند است و باید از طریق برنامه‌های درسی در آموزش عالی، اعم از محتوا و روش‌ها، مورد توجه قرار گیرند در حد قابل توجهی تحت تأثیر زمینه‌ها و تحولات محیطی و شرایط زمانی خاص قرار می‌گیرد بنابراین نمی‌توان آن‌ها را ثابت فرض نمود (هاروی، ۱۹۹۴).

همان طور که ذکر شد برنامه‌های درسی از مهم‌ترین ابزار و عناصر تحقق بخشیدن به اهداف و رسالت‌های کلی آموزش عالی هستند و به دنبال پاسخگویی به مسائل مختلف و عوامل متعددی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (نیلی، موسوی، نصر و مسعود، ۱۳۹۳). با وجود این، طبیعتاً همراه با تغییر محورهای اصلی مورد توجه آموزش عالی و دانشگاه‌ها، آن‌ها نیز بایستی از تغییرات لازم برخوردار باشند. این تغییرات و تحولات سریع باعث شده تا مؤسسات آموزش عالی در سراسر جهان به منظور اطمینان از پاسخگویی مؤثر به چالش‌های محیطی خود در جهت بازنگری برنامه‌های درسی و همچنین سیاست‌های خود تلاش کنند (وسترهایجیدن، استنساگر و روزا، ۲۰۰۷). نویسندگان و صاحب‌نظران منابع و مجامع متعدد ملی و بین‌المللی تحت عناوین مختلف از جمله: ویژگی‌های مورد انتظار در قرن ۲۱، دانشگاه قرن ۲۱، آموزش عالی در قرن ۲۱، مدل برنامه درسی قرن ۲۱ به بیان باید‌های برنامه درسی بر مبنای تحولات و نیازهای عصر حاضر پرداخته‌اند. با این وجود، در قرن بیست و یک محیط آموزش عالی با چالش‌ها و نیاز و

1 - Hamilton , McFarland and Mirchandani

2 -Scott

3 -Kline

4 -cladia Harvey

5 -Westerheijden, Stensaker, & Rosa

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

شرایط خاصی روبه‌رو گشته که تغییر و انعطاف‌پذیری گسترده در مسئولیت‌ها و وظایف و ساختار و برنامه‌های درسی و سایر عناصر آن امری ضروری و بازنگری برنامه‌ها، با بررسی دقیقی از محیط سازمان (درونی و بیرونی) برای شناسایی شرایط متغییر جمعیتی، اجتماعی، سیاسی و تکنولوژی، فرهنگی، اقتصادی انجام می‌گیرد چراکه یکی از پایه‌های فعالیت هر سازمان از جمله آموزش عالی، سازگاری و تطابق با محیط بیرونی آن است (عارفی، ۱۳۸۴).

مبانی و پیشینه‌ی نظری نشان می‌دهد آخرین تحولات و روندهای آموزش عالی جهانی را موضوعاتی از قبیل تضمین کیفیت، جهان‌سازی و بین‌المللی شدن، فناوری اطلاعات و ارتباطات و آموزش از راه دور، خصوصی‌سازی آموزش عالی و... شامل می‌شود (آلتباخ، ریزبرگ و رامبلی، ۲۰۰۹).

علاوه بر این پژوهش‌های متعددی در رابطه با تحولات محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم به انجام رسیده که چالش‌های مختلفی را گزارش نموده‌اند از جمله: جهانی شدن و آموزش عالی بین‌المللی (ویلیامز و لی، ۲۰۱۵؛ آلتباخ و نایت، ۲۰۰۷؛ ادین و مانیکاس، ۲۰۰۴)، تضمین کیفیت (کرافت، ۲۰۰۳؛ سلطانی، ۱۳۹۴؛ شفیع زده، ۱۳۹۱)، خصوصی‌سازی (آنان داکریشنن، ۲۰۰۶؛ آلتباخ، ۱۹۹۹؛ جمشیدی و زین آبادی، ۱۳۹۱)، یادگیری مادام‌العمر (کناپر و کروپلی، ۲۰۰۷؛ لانگ ورث و داویس، ۱۹۹۶؛ محمدی مهر و همکاران، ۱۳۹۰)، توده‌ی شدن (ترو، ۲۰۰۷؛ بای، ۲۰۰۶؛ ماهیو، ۲۰۰۴) بحران زیست‌محیطی (برث و همکاران، ۲۰۰۷)، کرتز، ۲۰۰۶)، فناوری (یوسفی و دهنمی، ۲۰۰۸؛ سیفی، لوگا و سنگا، ۲۰۰۷؛ اولیور، ۲۰۰۴)، موضوعات برنامه‌های درسی (گیود، ۲۰۰۷؛ پاک مهر و همکاران، ۱۳۹۱).

همان‌طور که بیان شد هریک از پژوهش‌های فوق به معرفی چالش‌هایی در رابطه با تحولات محیط آموزش عالی پرداخته‌اند. اما داشتن یک تصویر کلی بر اساس ترکیب ابعاد

1 -Altbach, Philip G., Liz Reisberg, and Laura E. Rumbley

2 -Williams & Lee

3 -Altbach & Knight

4 -Odin & Manicas

5 -Craft

6 -Anandakrishnan

7 -Knapper & Cropley

8 -Longworth & Davies

9 -Trow

1 -Bai 0

1 -Mayhew 1

1 -Barth & Godemann & Rieckmann and Stoltenberg

1 -Cortese 3

1 -Sife & Lwoga & Sanga 4

1 -Oliver 5

1 -Gude 6

تحولات و چالش‌های گزارش‌شده در مبانی نظری و پژوهشی داخلی و خارجی به منظور ترسیم الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست‌ویک به‌عنوان یک ضرورت مطرح بوده و هدف این پژوهش ترسیم این الگو است. به‌طور کلی پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر است.

۱- آموزش عالی در قرن بیست‌ویک بر مبنای پیشینه نظری و پژوهشی با چه چالش‌های روبه‌رو است؟

۲- مهم‌ترین چالش‌های محیطی آموزش عالی در قرن بیست‌ویک کدام است؟

۳- ابعاد محیطی تأثیرگذار بر جهت‌گیری برنامه‌های درسی بر مبنای ترکیب چالش‌های آموزش عالی در قرن بیست‌ویک کدام است؟

۴- ابعاد الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یکم بر اساس حیطه‌های فرا ترکیب کدام اند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر سنتز پژوهی (پژوهش تلفیقی) است. در این روش به ترکیب مطالعات جاری و اجراشده پرداخته می‌شود و ضمن انتخاب تمامی مطالعات انجام‌شده درباره موضوعی خاص، آن‌ها را یک‌به‌یک مرور و به نحوی سازمان‌دهی می‌شود که بتوان برحسب سؤالات مختلف پژوهش و درعین حال مرتبط به تحلیل و ترسیم ابعاد موضوع پژوهش پرداخت (شورت، ۱۳۸۷)؛ بنابراین در ابتدا هدف و مسئله پژوهش شکل گرفت. سپس بر مبنای هدف جستجو در میان تحقیقاتی که در ارتباط با تحولات و چالش‌های محیطی آموزش عالی در قرن بیست و یکم بودند، انجام شد و به استخراج مهم‌ترین این تحولات و با تحلیل موارد مذکور به تممیم‌هایی پرداخته شد، در این پژوهش جامعه آماری شامل کتاب‌ها (مبانی نظری) و مقالات (مبانی پژوهشی) در حوزه تحولات محیطی آموزش عالی در قرن بیست و یکم (۲۰۱۶-۲۰۰۱)، (۱۳۹۵-۱۳۷۹) بود؛ که به‌منظور جمع‌آوری مبانی نظری از جستجوی کتابخانه‌ای و در بخش مبانی پژوهشی از پایگاه اطلاعاتی داخلی و خارجی استفاده گردید. در بخش مطالعات خارجی از اریک^۱، ساینس دایرکت^۲، اسکپوس^۳، داج^۴، اسپرینگر^۵ و در بخش داخلی پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۶، پایگاه مجلات تخصصی نور^۷، بانک اطلاعات نشریات کشور^۸، پژوهشگاه علوم

1 -Eric

2 -Science Direct

3 -Scopus

4 -Doaj

5 -Springer

6 -SID

7 -Noormag

فراتحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

و فناوری اطلاعات ایران^۱ استفاده شد. به‌منظور نمونه‌گیری، با توجه به مفروضات رویکرد تحلیل محتوا قیاسی و وجود مبانی گسترده در زمینه مسئله پژوهش گردآوری منابع در دو مرحله صورت گرفت در مرحله اول با رجوع به مبانی نظری پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه چالش‌های آموزش عالی به استخراج و تلخیص مؤلفه‌ها پرداخته شد و در مرحله دوم با توجه به مؤلفه‌ها و مقولات شناسایی‌شده جستجوی منابع به‌منظور بررسی فراوانی و اطمینان از اشباع نظری داده‌ها، انجام گرفت؛ که به همین منظور پس از گردآوری و بررسی عنوان و محتوا، منابع نامرتبط حذف و سپس گزینش و پالایش مطالعات و انتخاب منابع مرتبط به لحاظ اشباع داده‌ها صورت گرفت؛ در مرحله‌ی بعد کدگذاری و بررسی فراوانی مقولات در بین منابع انجام و با توجه به تحلیل محتوا نسبت به بررسی مقولات اولیه، اصلاح آن‌ها و همچنین اضافه کردن مقولات جدید پرداخته شد. و در مراحل بعد با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده به تعیین چارچوب ادراکی و پردازش در قالب ترکیب ابعاد مقولات مشترک و ارائه نتایج پرداخته شد.

لازم به ذکر است، فرایند تحلیل محتوا و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از رویکرد جامع (کمی، کیفی) انجام گرفت. در تحلیل محتوای کمی از روش توصیفی^۲ و در تحلیل محتوای کیفی از روش قیاسی^۳ استفاده گردید. در بخش توصیفی، با استفاده از قالب مضامین، تعدادی مقوله، از پیش تنظیم شد و با مراجعه به داده‌ها، نسبت به شمارش مواردی از متن که در آن مقوله خاص قرار می‌گیرند اقدام و فراوانی موضوع موردبررسی در مقوله‌بندی‌ها تعیین و شمارش شد. در بخش قیاسی، با توجه به اینکه استفاده از این رویکرد زمانی ضرورت می‌یابد که پیرامون موضوع تحقیق، دیدگاه‌های نظری گوناگونی وجود دارد، لذا با توجه به صدق این مفروضه در این پژوهش سعی گردید با استفاده از شبکه مضامین نظریه‌ها و دیدگاه‌های پیشین راجع به هدف این پژوهش مورد آزمون و در یک زمینه متفاوت بسط داده شود. به همین منظور مبانی موجود در این زمینه موردبررسی و تحلیل قرار گرفت تا مصادیق پیش‌بینی و روابط میان آن‌ها از طریق فرایندهای طبقه‌بندی نظام‌مند، کدبندی و تم‌سازی شناسایی گردد. در پایان به‌منظور بررسی «قابلیت اعتبار داده‌ها» در کل فرایند پژوهش از تحلیل مقایسه‌ای منابع و همچنین برای بالا بردن اطمینان از صحت فرایند مقوله‌بندی، تمام مبانی و اطلاعات مستخرج شده موردنظر مرور و نکات کلیدی آن برجسته و سپس با مراجعه دوباره به یافته‌ها مقولات موردنظر به آن‌ها اطلاق شد.

به‌طور کلی اجرای پژوهش حاضر با ترکیب مراحل و فعالیت‌های تعاملی پیشنهادی هورد و رابرتس (۱۹۸۳)، (۷۱). طی ۱۰ مرحله غیرنظاممند صورت گرفت که عبارت‌اند از: ۱- شناسایی

1-Magiran

2-Irandoc

3-Descriptive

4-Inductive

مسئله پژوهش (تنظیم سؤالات) ۲- شناسایی و بازیابی مطالعات، منابع خارجی و داخلی در حول موضوع و سؤالات پژوهش و گزینش، پالایش و ساماندهی مطالعات ۳- مطالعه منابع و استخراج گزاره‌های مشترک بر اساس فراوانی ۴- جستجو بر اساس مؤلفه‌های کلیدی و مصادیق مشترک ۵- گزینش، پالایش و ساماندهی مجدد مطالعات ۶- سازمان‌دهی اطلاعات (کدگذاری) و تحلیل گزاره‌های حاصل از منابع اطلاعاتی ۸- تعیین چارچوب ادراکی و متناسب ساختن آن با اطلاعات حاصل از تحلیل مطالعات ۹- پردازش ترکیب در قالب فراورده‌های ملموس ۱۰- ارائه نتایج ترکیب و الگو پیشنهادی. الگو، روش و فرایند کلی پژوهش در شکل ۱، قابل مشاهده است:

شکل ۱، الگو، روش و فرایند کلی اجرای پژوهش

یافته‌ها

۱- آموزش عالی در قرن بیست و یک بر مبنای پیشینه نظری و پژوهشی با چه چالش‌های روبه‌رو است؟

جهت پاسخ به سؤال یک با توجه به اینکه در رابطه با چالش‌های آموزش عالی در قرن بیست و یک، مبنای نظری گسترده‌ی تألیف و پژوهش‌های داخلی و خارجی متعددی به انجام رسیده است که اکثر آن‌ها به صورت مستقیم به مؤلفه‌های مشترکی به عنوان چالش‌هایی که آموزش عالی در قرن بیست و یک با آن‌ها مواجه است، اشاره کرده‌اند، جهت بررسی از تحلیل قالب مضامین که معمولاً در تحقیقاتی به کار می‌رود که تعداد متون و داده‌های آن‌ها زیاد باشد (۱۰ تا ۳۰ منبع) استفاده شد. به همین منظور در مرحله اول پژوهش، از طریق جستجوی کلی، منابع جمع‌آوری (۱۷ پژوهش، ۱۱ کتاب) و سپس با بررسی عنوان، چکیده و تحلیل محتوا، مطالعاتی که مرتبط با هدف پژوهش بودند (۵ پژوهش، ۵ کتاب) انتخاب و کلیه مضامین منابع استخراج و پس از ایجاد قالب کلی مضامین، جهت اطمینان از صحت داده‌ها این قالب به‌طور پیوسته بازبینی، اصلاح گردید و در نهایت مضامین مشترک استخراج و فراوانی آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت؛ بدین ترتیب مؤلفه‌های که بیشترین فراوانی در بین منابع را به خود اختصاص دادند

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

چارچوب پژوهش را شکل داده و در مرحله دوم جستجو در بین منابع بر اساس این مؤلفه‌ها انجام شد. در جدول (۱)، مؤلفه‌هایی که (در منابع اولیه) به‌عنوان چالش‌های آموزش عالی در قرن بیست و یکم معرفی شده بودند، ارائه شده است:

جدول ۱: مؤلفه‌های مطالعات مورد بررسی اولیه

مبانی (نظری، پژوهشی)	مؤلفان یا (پژوهشگران)	عنوان اثر	سال	مؤلفه (ها)
نظری	شلدون روتبلات ^۱	آموزش عالی به قرن ۲۱ می‌رسد	۲۰۱۲	کیفیت، آموزش چند فرهنگی، نقش تکنولوژی‌ها در یادگیری، کاهش سرمایه‌گذاری دولت‌ها، تناسب برودادها با تقاضاهای جامعه بین‌المللی
پژوهشی	جیمز بتتای، بیل ترنتن، ریتل لادن، دیوید براسکت ^۲	چالش‌های آموزش عالی در قرن ۲۱: تغییرات استراتژیک و پیامدهای ناخواسته	۲۰۱۳	بحران‌های زیست محیطی، همگانی شدن، افزایش کیفیت با توجه به بروز نقش‌های مختلف، تحول سریع علم و تکنولوژی و توجه به مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر
نظری	ماری جین ساودلی ^۳	تعادل عمل: آموزش عالی بین‌المللی در قرن ۲۱	۲۰۱۵	بین‌المللی شدن، ویژگی یادگیرندگان، توجه به نیازهای و بحران‌های محیطی و اقدام در جهت حل آن‌ها

¹ -Sheldon Rothblatt

² -James W. Beattie, Bill Thornton ,Rita Laden ,David Brackett

³ -Mary Gene Saudelli

ادامه جدول ۱: مؤلفه‌های مطالعات مورد بررسی اولیه

مبانی (نظری، پژوهشی)	مؤلفان یا (پژوهشگران)	عنوان اثر	سال	مؤلفه (ها)
پژوهشی	حسن کاویانی، احمد رضا نصر	سنتز پژوهی چالش‌های برنامه درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر و راهکارهای پیش رو	۱۳۹۵	بین‌المللی کردن، جامعه یادگیری، سیاست‌های قومی، اعتبارسنجی، جهانی شدن، عناصر برنامه درسی (تفکر انتقادی، بعد کیفی تدریس، محتوا، ارزشیابی، فناوری اطلاعات، برنامه درسی میان‌رشته‌ای
پژوهشی	آنتونلا پوس ^۱	آموزش عالی در قرن بیست و یک: فرصت تطبیق با محیط یادگیری	۲۰۰۹	آموزش مجازی، توده‌ی شدن، استفاده از روش‌های جدید آموزش، توجه به محیط (بحران زیست‌محیطی)
نظری	فیلیپ جی. آلتباخ، لیز ریزبرگ، لورا ای. رامبلی ^۲	روندهای آموزش عالی جهانی، رهگیری یک انقلاب دانشگاهی	۲۰۰۹	تضمین کیفیت، جهانی‌سازی و بین‌المللی شدن، دسترسی، خصوصی‌سازی، فناوری اطلاعات، ارتباط دانشگاه و صنعت
پژوهشی	صمد بنیسی	آموزش مهندسی مدار در قرن بیست و یکم	۱۳۸۸	خصوصی‌سازی، توجه به روش تدریس متنوع، توجه به نیازهای فراگیران، توجه به نیازهای صنایع
نظری	هایدی هیز جیکبز ترجمه محسن خادمی، محمدحسین زارعی	برنامه درسی قرن ۲۱	۱۳۹۲	یادگیری مادام‌العمر، فناوری اطلاعات و ارتباطات، جهانی‌شدن، یادگیری لذت‌بخش، افزایش اعتبار درونی و بیرونی

^۱ -Antonella Poce

^۲ -Philip G. Altbach, Liz Reisberg, Laura E. Rumbley

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

پژوهشی	رضا همتی	توده‌ی شدن آموزش عالی و زندگی دانشگاهی در ایران: تأملی در تجربیات زیستی دانشجویان	۱۳۹۲	توده شدن به‌عنوان امری جهانی
نظری	محبوبه عارفی	برنامه‌ریزی راهبردی در آموزش عالی	۱۳۸۴	بحران زیست‌محیطی، عصر دانش، عصر تضاد و تناقض، عصر جهانی شدن، تحولات دنیای کار، یادگیری درازمدت

۲- مهم‌ترین چالش‌های محیطی آموزش عالی در قرن بیست و یکم کدام است؟

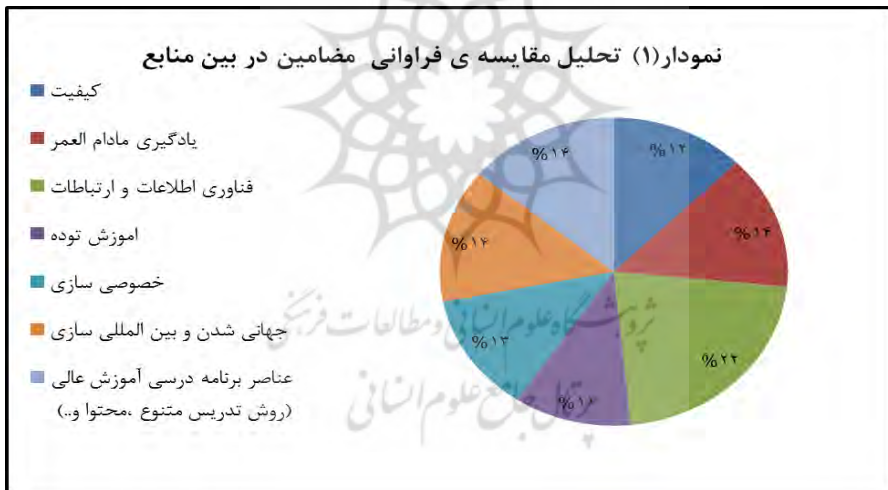
جهت پاسخ به سؤال دوم پژوهش از تحلیل مقایسه‌ی مؤلفه‌های مستخرج شده از منابع اولیه استفاده گردید که در همین راستا داده‌های به‌دست‌آمده از منابع مختلف با یکدیگر مقایسه و تطبیق داده شد تا شباهت‌ها و تفاوت‌ها شناخته گردد و این فرایند تا جایی ادامه پیدا نمود که مؤلفه‌ی جدیدی از مقایسه داده‌ها حاصل نگردد. در نهایت بعد از تلخیص و استخراج نهایی مؤلفه‌های منابع اولیه، مقوله‌های مشترک آن‌ها کدگذاری و فراوانی آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. در جدول ۲: مقوله‌های مشترک و فراوانی منابع مورد بررسی آورده شده است:

جدول ۲: مصادیق مشترک در منابع مورد بررسی اولیه

مضامین مشترک	کدهای منابع مرتبط با مؤلفه *	فراوانی
بحران زیست‌محیطی	۱،۳،۷،۱۰	۴
کیفیت	۱،۶،۸،۹	۴
یادگیری مادام‌العمر	۱،۲،۹،۱۰	۴
فناوری اطلاعات و ارتباطات	۲،۳،۶،۸،۹	۵
آموزش توده	۱،۳،۴،۸	۴
خصوصی‌سازی	۴،۶،۸	۳
جهانی‌شدن و بین‌المللی‌سازی	۲،۶،۷،۸،۹،۱۰	۶
عناصر برنامه درسی آموزش عالی (روش تدریس متنوع، محتوا و...)	۲،۳،۴،۹	۴

*اعداد داخل جدول نشانگر کدهای تحقیقات مرتبط با مصادیق است.

با توجه به اطلاعات جدول (۲)، مؤلفه‌های که در بررسی منابع اول به‌عنوان چالش‌های آموزش عالی در قرن بیست‌ویک مورد تأکید قرار گرفته بودند، استخراج و مورد مقایسه قرار گرفته شد و در مرحله دوم در راستای پاسخ به سؤال دوم پژوهش جستجو در بین منابع با استفاده از این مضامین، به‌منظور بررسی با نگاهی کلی و جامع‌تر و بالا بردن اطمینان از صحت فرایند مقوله‌بندی انجام گرفت. بدین ترتیب مفاهیمی که چارچوب ادراکی بر اساس آن‌ها شکل گرفت شامل چالش‌های حاصل از تحلیل منابع مرحله اول و مضامین مشترک آنها به‌عنوان چالش‌های محیطی آموزشی عالی بود که جستجو از طریق کلیدواژه‌های: تهدیدهای زیست‌محیطی؛ جامعه‌یادگیری؛ فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ آموزش توده؛ خصوصی‌سازی؛ تضمین کیفیت؛ جهانی‌سازی و بین‌المللی شدن؛ برنامه درسی قرن بیست‌ویک؛ صورت گرفت. سرانجام، منابع مرحله دوم که از طریق این مصادیق جمع‌آوری گردید شامل (۳۳ کتاب، ۸۶ پژوهش) که پس بررسی و پالایش منابع، مبانی و پژوهش مرتبط (۲۸ کتاب، ۴۸ پژوهش) انتخاب گردید. در نمودار (۱) درصد فراوانی و پوشش داده‌ی هریک از مضمون‌ها و در جدول (۳)، مهم‌ترین چالش‌های آموزش عالی در قرن بیست‌ویک (بر اساس مضامین مشترک استخراج‌شده از منابع مرحله اول)، ارائه شده است:

- 1-The threat of environmental
- 2-learning society
- 3-information and communications technology
- 4-Mass education
- 5-Privatization
- 6-Quality Assurance
- 7-Globalization and internationalization
- 8-curriculum in the twenty-first century

جدول ۳: مبانی نظری و پژوهشی مرتبط با مصادیق مشترک در منابع مرحله اول

مبانی (نظری، پژوهشی) (مؤلفه‌ی تکرار شده در مبانی مرتبط)	مضامین مشترک در منابع مرحله اول
<p>چالش‌های آموزش عالی در جهت توسعه پایدار (جی. باولو دیویم و والتر لیال فیلهو، ۲۰۱۶)، تحلیلی بر برنامه درسی میان رشته‌ی آموزش محیط‌زیست در آموزش عالی (شبییری و شمسی، ۱۳۹۴)، آموزش عالی و توسعه پایدار: مدلی برای بازنگری برنامه‌های درسی (شریل دشا، کارلسون "چارلی" هارگرویز، ۲۰۱۴)، محیط‌زیست در آموزش عالی (صالحی و پازوکی نژاد، ۱۳۹۲)، تحلیل برنامه‌های آموزش زیست‌محیطی برای شناسایی فرصت‌ها و تهدیدها در آموزش عالی (شبییری، ۱۳۹۲)، هدایت محیط‌زیست، ظرفیت‌سازی در آموزش عالی (تاکاشی مینو و کیسوکه هاناکی، ۲۰۱۳)، مسائل مهم در آموزش عالی (مایکل کومپف و پاملا ام. دینوکلو، ۲۰۱۳)، آموزش عالی استرالیا و امریکا: موضوعات کلیدی در دهه‌ی اول قرن بیست و یک (دیوید تی. گاماگ و الیوت مینینبرگ، ۲۰۰۳)، مهم‌ترین رسالت‌های آموزش عالی در قرن بیست و یک (خاکبان، ۱۳۷۷)</p>	<p>بحران زیست‌محیطی</p>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

- 1 -Paulo Davim • Walter Leal Filho
- 2 -Cheryl Desha and Karlson 'Charlie' Hargroves
- 3 -Takashi Mino • Keisuke Hanaki
- 4 -Michael Kompf & Pamela M. Denicolo
- 5 David T. Gamage & Elliot Miniiberg

ادامه جدول ۳: مبانی نظری و پژوهشی مرتبط با مصادیق مشترک در منابع مرحله اول

مبانی (نظری، پژوهشی)(مؤلفه‌ی تکرار شده در مبانی مرتبط)	مضامین مشترک در منابع مرحله اول
<p>کیفیت در آموزش عالی (جولیو سی. جی. برتولین، ۲۰۱۵)، تضمین کیفیت در آموزش عالی (ماریا جوا روزا و آلبرتو آمارال، ۲۰۱۴)، تحلیل چالش کیفیت آموزش عالی در برنامه پنجم توسعه (آذر و همکاران، ۱۳۹۲)، تضمین کیفیت در حوزه آموزش عالی بین‌المللی (آندریا برنهارد، ۲۰۱۱)، بررسی وضعیت ارزیابی در آموزش عالی کشور به‌منظور ارائه یک چارچوب ادراکی (شاهرضائی، ۱۳۸۹)، تحلیل مقایسه‌ای نظام‌های تضمین کیفیت آموزش عالی در جهان (فراسخو، بازرگان و قاضی طباطبایی، ۱۳۸۶)، الگویی برای تضمین کیفیت در نظام آموزش عالی ایران (محمد زاده، حجازی و بازرگان، ۱۳۸۶)، تضمین کیفیت در آموزش عالی (دان اف، وسترن هجیدن و بچکرن استنساکر، ۲۰۰۷)</p>	<p>کیفیت</p>
<p>سواد اطلاعاتی، یادگیری مادام‌العمر و شهروند دیجیتال در قرن ۲۱ (سرپ کوربانو جیلو سونجا اسپرانک، استر گراسیان دیانی میزراحی و رالف کاتس، ۲۰۱۴)، الزامات و چالش‌های طراحی برنامه درسی آموزش عالی با رویکرد جامعه یادگیری (کریمی، نصر و شریف، ۱۳۹۲)، یادگیری مادام‌العمر برای توسعه اجتماعی (ارتروان زوبر-اسکریت و ریچارد تیاری، ۲۰۱۳)، تغییر سند گسترده چشم‌انداز آموزش عالی یادگیری مادام‌العمر، کارآفرینی، بین‌المللی شدن، یکپارچگی (وینگ آن لی، ۲۰۱۳)، بررسی چالش‌های فرآیند برنامه‌ریزی درسی برای توسعه فرصت‌های یادگیری دانشگاه با رویکرد جامعه یادگیری (کریمی، ۱۳۹۱)، دانش آموزان در قرن بیست‌ویک: یادگیری مادام‌العمر و نقش سواد اطلاعاتی (زاهدی نوقایی، ۱۳۹۱)، دومین دایره المعارف بین‌المللی یادگیری مادام‌العمر (دیوید ان. اسپرین، جودیت چیپمن، کارن ایوانز و ریچارد بگنال، ۲۰۱۲)، دیدگاه‌های جهانی در آموزش عالی و یادگیری مادام‌العمر (هانس، شوتز اچ. جی؛ و ماریا، اسلوی، ۲۰۱۲)، آموزش عالی مداوم و یادگیری مادام‌العمر (میشلا کنواست و آنکا هانفت، ۲۰۰۹)</p>	<p>یادگیری مادام‌العمر</p>

1-Julio C. G. Bertolin

2-Maria Joao Rosa and Alberto Amaral

3-Andrea Bernhard

4-DON F. WESTERHEIJDEN & BJQ RN STENSAKER

5-Serap Kurbanoglu Sonja spiranec, Esther Grassian Diane Mizrahi and Ralph Catts

6-Ortrun Zuber-Skerritt & Richard Teare

7-Wing On Lee

8-David N. Aspin & Judith Chapman& Karen Evans & Richard Bagnall

9-Maria Slowey and Hans G. Schuetze

<p>توسعه آموزش عالی توده در آسیای شرقی: استراتژی، کیفیت و چالش (چول شین و همکاران، ۲۰۱۵)، توده‌ی شدن آموزش عالی و زندگی دانشگاهی در ایران: تأملی در تجربیات زیستی دانشگاهیان (همتی، ۱۳۹۲)، تصویری از آموزش عالی چین در قرن ۲۱: در حرکت به سوی آموزش عالی (های هو و همکاران، ۲۰۱۱)، سنت دانشگاهی در عصر آموزش عالی توده (تیبیر و پال فریمن، ۲۰۱۰)، فراتر از آموزش عالی توده (آیان مک نی، ۲۰۰۶)، توسعه ناموزون آموزش عالی: بیکاری فارغ‌التحصیلان و مهاجرت نخبگان (قانع‌ی راد، ۱۳۸۳)، معانی آموزش عالی توده (پیتر اسکات، ۱۹۹۵)</p>	<p>آموزش توده</p>
---	-------------------

ادامه جدول ۳: مبانی نظری و پژوهشی مرتبط با مصادیق مشترک در منابع مرحله اول

مبانی (نظری، پژوهشی) (مؤلفه‌ی تکرار شده در مبانی مرتبط)	مضامین مشترک در منابع مرحله اول
<p>چالش فرهنگی - اجتماعی و نیروی انسانی آموزش عالی ایران در بعد توسعه فناوری اطلاعات: بررسی تطبیقی در نظام‌های آموزش عالی جهان (رحمان پور، لیاقتدار و افشار، ۱۳۹۳)، توسعه فناوری در عصر مفهوم: تعاریف، مفاهیم و الزامات (شفیعی و منطقی، ۱۳۹۳)، بررسی عواملی که استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش عالی را تحت تأثیر قرار می‌دهند: یک تحلیل توصیفی (اینیستا - بونیلو، فرناندز و شلزینگر، ۲۰۱۳)، اثرات برنامه درسی قرن بیست و یک بر مهارت‌های فناوری اطلاعات و انتقال دانشجویان (مارگو وریبورگ ایزو و همکاران، ۲۰۱۳)، ارائه آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی در برنامه‌های درسی آموزش عالی (طالبی، مرادی، پاکدل بناب و زمستانی، ۱۳۹۰)، چالش‌های نشر آموزش عالی دیجیتال (استیو پاهایا، ۲۰۱۱)، پیشرفت در علوم کامپیوتر، محیط‌زیست، آموزش و پرورش (مجموعه مقالات اجلاس بین‌المللی چین) زهاو^۵، ۲۰۱۱، چشم‌اندازهای کاربردی فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند یاددهی - یادگیری آموزش عالی (علویجه، شریف خلیفه سلطانی و نصر آبادی، ۱۳۸۸)، آموزش مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش عالی (فرج اللهی و ظریف صناعی، ۱۳۸۸)، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر هویت دانشجویان (موتمنی و همکاران، ۱۳۸۸)، نقش فناوری و اطلاعات در آموزش مراکز</p>	<p>فناوری اطلاعات و ارتباطات</p>

¹-Michaela Knust · Anke Hanft

²-M. Angeles Iniesta-Bonillo & Raquel Sánchez-Fernández & Waleska Schlesinger

³-Margo Vreeburg Izzo, Amanda Yurick, Haikady N. Nagaraja, and Jeanne A. Novak

⁴-Steve Paxhia

⁵-Hong Zhao

مبانی (نظری، پژوهشی)(مؤلفه‌ی تکرار شده در مبانی مرتبط)	مضامین مشترک در منابع مرحله اول
<p>دانشگاهی (پور محمدباقر، ۱۳۸۷)، آموزش فناوری اطلاعات و ارتباطات برای قرن ۲۱ (ایوچین مارتین، ۲۰۰۲)، نقش رسانه‌های ارتباط جمعی در تعمیم علم و فناوری: نگاهی به آموزش عالی در قرن ۲۱ (رحیمی، ۱۳۸۰)</p>	
<p>خصوصی‌سازی در آموزش عالی: یک رویکرد مفهومی (مارک کویک، ۲۰۱۶)، یک دیدگاه جهانی در آموزش عالی خصوصی (ماهسود و نایر، ۲۰۱۶)، الگوهای توسعه خصوصی‌سازی آموزش عالی: یک مطالعه تطبیقی (لاله جمشیدی و همکاران، ۲۰۱۲)، موانع خصوصی‌سازی آموزش عالی در ایران و ارائه راهکارهایی جهت رفع آن‌ها (ربیعی و نظریان، ۱۳۹۰)، یادگیری خوب و عالی: مزایای آموزش عالی اجتماعی و خصوصی (والتر مک ماهون، ۲۰۰۹)، خصوصی‌سازی در آموزش عالی: تجزیه و تحلیل روند، سیاست‌ها، مسائل و راه‌حل‌ها (دنیلد و همکاران، ۲۰۰۹)، ظهور آموزش عالی خصوصی در لهستان: سیاست‌ها، بازارها و استراتژی‌ها (دوسزمال، ۲۰۰۶)، خصوصی‌سازی در آموزش عالی کلمبیا: تأثیر بر کیفیت و کمیت (هری آنتونی پاترینوس، ۱۹۹۰)</p>	<p>خصوصی‌سازی</p>

ادامه جدول ۳: مبانی نظری و پژوهشی مرتبط با مصادیق مشترک در منابع مرحله اول

مبانی (نظری، پژوهشی)(مؤلفه‌ی تکرار شده در مبانی مرتبط)	مضامین مشترک در منابع مرحله اول
<p>به‌سوی آموزش از راه دور به‌عنوان راهبردی در جهت بین‌المللی‌سازی برنامه درسی آموزش عالی ایران (فتحی واجارگاه و خشنودی فر، ۲۰۱۳)، تحول در دانشگاه‌ها، مدیریت مؤسسات آموزش عالی در عصر جهانی‌شدن (آلتمن و ابیرسبرگر، ۲۰۱۳)، بررسی کیفی چگونگی انطباق اهداف آموزش عالی با</p>	

¹ -E.eugene Martin

² -Andreas Altmann • Bernd Ebersberger

مبانی (نظری، پژوهشی)(مؤلفه‌ی تکرار شده در مبانی مرتبط)	مضامین مشترک در منابع مرحله اول
<p>مقتضیات بعد اقتصادی جهانی‌شدن (سیحانی نژاد و محمودی، ۱۳۹۱)، جهانی‌شدن و بین‌المللی سازی در آموزش عالی (مارینگ و فوسکت، ۲۰۱۰)، مدل‌های دانشگاه‌های جامعه، جهانی‌شدن و اصلاحات آموزش عالی (لاتینر رای و والیایو، ۲۰۰۹)، بین‌المللی کردن برنامه درسی آموزش عالی، مدلی در حال ظهور در جهت تغییر دیدگاه‌ها دانشگاه (اسچیوارهولز- لهر و همکاران، ۲۰۰۷)، ابعاد جهانی‌سازی آموزش عالی (اخوان صراف، نیلفروش زاده، ۱۳۸۷)، جهانی‌شدن آموزش عالی، روندهای بین‌المللی شدن و ملاحظات متقابل (اندرز و فولتن، ۲۰۰۲)، آموزش عالی در قرن ۲۱: چالش‌های جهانی و پاسخ ملی (آلتباخ و پترسون، ۱۹۹۹).</p>	<p>جهانی‌شدن و بین‌المللی سازی</p>
<p>عناصر برنامه‌های درسی در جهت موفقیت یادگیرنده-مهارت های قرن ۲۱ (آندرا، ۲۰۱۶)، نوآوری جهانی در تدریس و یادگیری در آموزش عالی (لاین و لاک، ۲۰۱۵)، شناسایی چالش‌های ارزشیابی از آموخته‌های دانشجویان در نظام آموزش عالی ایران (سراجی، معروفی و رزاقی، ۱۳۹۳)، اصولی برای یادگیری و صلاحیت‌ها در برنامه درسی قرن ۲۱ (آکدو و هیوز، ۲۰۱۴)، واکاوی پذیرش نوآوری‌های برنامه درسی در نظام آموزش عالی (خسروی، فتحی و اجارگاه، ملکی و نوروزی، ۱۳۹۲)، تدریس دانشگاهی: کدام روش؟ کدام الگو؟ (موسی پور، ۱۳۹۱)، بهسازی برنامه درسی آموزش عالی؛ گامی در جهت پرورش دانش‌آموختگان خلاق (مهموئی، ۱۳۸۸)، توسعه خلاقیت در آموزش عالی: یک برنامه درسی تخیلی (جکسون و همکاران، ۲۰۰۶)، مدیریت کیفیت تدریس در مؤسسات آموزش عالی در قرن ۲۱ (پول، هارمن و ددن، ۱۹۹۸)</p>	<p>عناصر برنامه درسی آموزش عالی</p>

- 1 -Felix Maringe and Nick Foskett
- 2 -Rosalind Latiner Raby • Edward J. Valeau
- 3 -Sabine Schuerholz-Lehr & Catherine Caws & Geraldine Van Gyn & Alison Preece
- 4 -JURGEN ENDERS & OLIVER FULTON
- 5 -Philip G. Altbach and Patti McGill Peterson
- 6 -Maureen Snow Andrade
- 7 -Prudence C. Layne • Peter Lake
- 8 -Clementina Acedo • Conrad Hughes
- 9 -Norman Jackson, Martin Oliver, Malcolm Shaw and James Wisdom
- 1 -Millicent Poole & Elizabeth Harman & Ann Deden

۳- ابعاد محیطی تأثیرگذار بر جهت گیری برنامه‌های درسی برمبنای ترکیب

چالش‌های آموزش عالی در قرن بیست و یک کدام است؟

با توجه به نتایج جدول (۳)، منابع مرتبط با مؤلفه‌هایی که در مرحله اول در بین منابع به‌عنوان چالش‌های آموزش عالی در قرن ۲۱ معرفی شده بودند، جمع‌آوری گردید و سپس با بررسی عنوان و چکیده، منابع غیر مرتبط حذف و منابع باقی‌مانده مرور و در زیر مقولات مرتبط گنجانده شد. در نهایت فراوانی مقوله‌ها در بین منابع مورد بررسی و تحلیل محتوا قرار گرفت و مؤلفه‌های که در بین اکثر منابع قرابت معنایی و هم‌پوشانی داشتند به‌عنوان مؤلفه‌های نهایی انتخاب گردیدند. با بررسی مؤلفه‌های گزارش شده به‌عنوان چالش‌های آموزش عالی در قرن ۲۱ می‌توان آن‌ها را در چهار حیطه کلی پردازش و ترکیب نمود. حیطه اول که با ترکیب مؤلفه‌های (آموزش توده و خصوصی‌سازی) به دست می‌آید، «بعد دسترسی» است که دربرگیرنده‌ی افزایش دسترسی اقشار مختلف جامعه به آموزش عالی و به‌تبع آن مشکل کمبود بودجه و تأمین هزینه‌ها و حرکت به سمت خصوصی شدن است در حیطه دوم که شامل ترکیب مؤلفه‌های (جهانی‌شدن، بین‌المللی سازی و کیفیت) می‌باشد «بعد پاسخگویی»، که مرتبط است با دلالت‌های که جهانی‌شدن برای آموزش عالی دارد و بین‌المللی سازی به‌عنوان اتخاذ راهکاری جهت مقابله با مسائل و تقاضاهای جدید بوده و ضرورت ارزیابی مداوم کیفیت درونی و بیرونی آموزش عالی را جهت بررسی و تحلیل مناسب برنامه‌ها و اجرای آن‌ها را مطرح می‌نماید. حیطه سوم «بعد یادگیری فناورانه»، حاصل ترکیب دو مؤلفه (یادگیری مادام‌العمر و فناوری اطلاعات و ارتباطات) است که اشاره به این موضوع دارد که با توجه به تحولات سریع علم و پیشرفت تکنولوژی افراد باید به‌سرعت خود را با تغییرات مداوم انطباق دهد در این میان با در نظر گرفتن حجم زیاد اطلاعات، با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و قابلیت‌های نوین اطلاع‌رسانی، تولید و انتقال دانش و یادگیری، در آموزش عالی می‌توان گام مؤثری در این راستا برداشت. حیطه چهارم که با ترکیب مؤلفه‌های (عناصر برنامه درسی آموزش عالی و بحران زیست‌محیطی) حاصل گردید، «بعد برنامه درسی پویا» است. با توجه به مأموریت و رسالت‌های متعدد نظام آموزش عالی در قرن ۲۱، برنامه‌های درسی که از آن به‌عنوان مهم‌ترین جز آموزش عالی یاد می‌گردد باید عناصر آن از تناسب لازم در راستای اهداف و وظایف و تحولات مربوطه برخوردار بوده تا بتواند نقش مؤثر خود را ایفا نماید. در این بین، برنامه‌های درسی آموزش عالی می‌توانند در رابطه با بحران

1 - Access domain

2 - responsiveness domain

3 - Technological learning domain

4 - Dynamic curriculum domain

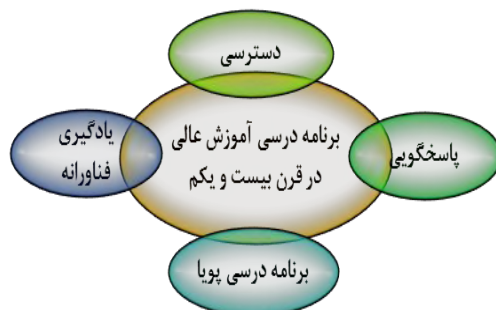
فراتحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

زیست‌محیطی به‌عنوان یکی از مسائل امروزه جامعه جهانی که بقاء انسان‌ها را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد آموزش‌هایی را از طریق افزایش سطح آگاهی دانشجویان از واقعیت بحران زیست‌محیطی با استفاده از ارائه موضوعات مجزا در بین برنامه‌های درسی یا به‌صورت تلفیقی ارائه کرده و گام مهمی در حل این بحران بردارد. در جدول (۴) نتایج ابعاد به‌دست‌آمده از ترکیب مؤلفه‌ها و پژوهش‌های مرتبط به هر بُعد جهت پاسخ به سؤال سوم پژوهش ارائه‌شده است:

جدول ۴: فراترکیب مبانی نظری و پژوهشی مؤلفه‌های مشترک در بین منابع

مضامین فراترکیب	مؤلفه‌ها	نمونه‌های مبانی نظری و پژوهشی
بُعد دسترنسی	آموزش توده (چول شین و همکاران، ۲۰۱۵) و خصوصی سازی (مارک کویک، ۲۰۱۶)	ماهسود و نایر (۲۰۱۶)، همتی (۱۳۹۲)، لاله جمشیدی و همکاران (۲۰۱۲)، ربیعی و نظریان (۱۳۹۰)، های هو و همکاران (۲۰۱۱)، تبیر و پال فریمن (۲۰۱۰)، دنیلد و همکاران (۲۰۰۹)، والتر مک ماهون (۲۰۰۹)، جی. اندرز و جانگ بلود (۲۰۰۶)، آیان مک نی (۲۰۰۶)، قانعی راد (۱۳۸۳)، پیتر اسکات (۱۹۹۵)، هری آنتونی پاترینوس (۱۹۹۰)
بُعد پاسخگویی	جهانی شدن، بین‌المللی سازی (آلتباج و پترسون، ۱۹۹۹) و کیفیت (آندریا برنهارد، ۲۰۱۱)	جولیو سی. جی. برتولین (۲۰۱۵)، ماریا جوا روزا و آلبرتو آمارال (۲۰۱۴)، آذر و همکاران (۱۳۹۲)، فتحی واجارگاه و خشنودی فر (۲۰۱۳)، آلتمن و ابیرسبرگر (۲۰۱۳)، سبحانی نژاد و محمودی (۱۳۹۱)، شاهرضائی (۱۳۸۹)، مارینگ و فوسکت (۲۰۱۰)، لاتینیر رابی و والیایو (۲۰۰۹)، اخوان صراف، نیلفروش زاده (۱۳۸۷)، فراستخواه، بازرگان و قاضی طباطبایی (۱۳۸۶)، محمد زاده، حجازی و بازرگان (۱۳۸۶)، دان اف وسترن هجیدن و بجکرن استنساگر (۲۰۰۷)، اسپچیوار هولز- لهر و همکاران (۲۰۰۷)، اندرز و فولتن (۲۰۰۲).

نمونه‌های مبانی نظری و پژوهشی	مؤلفه‌ها	مضامین فرا ترکیب
<p>رحمان پور، لیاقت‌دار و افشار (۱۳۹۳)، شفيعی و منطقی (۱۳۹۳)، مجموعه مقالات دومین کنفرانس اروپا (۲۰۱۴)، کریمی، نصر و شریف (۱۳۹۲)، ارتروان زوبر-اسکریت و ریچارد تیاری (۲۰۱۳)، اینیستا -بونیلو، فرناندز و شلزینگر (۲۰۱۳)، زاهدی نوقایی (۱۳۹۱)، کریمی (۱۳۹۱)، دیوید ان. آسپرین، جودیت چیپمن، کارن ایوانز و ریچارد بگنال (۲۰۱۲)، جولیا پریسی (۲۰۱۲)، مارگو وریبورگ ایزو و همکاران (۲۰۱۲)، طالبی، مرادی، پاکدل بناب و زمستانی (۱۳۹۰)، وهان (۲۰۱۱)، استیو پاهایا (۲۰۱۱)، علویجه، شریف خلیفه سلطانی و نصر آبادی (۱۳۸۸)، فرج اللهی و ظریف صنایعی (۱۳۸۸)، موتمنی و همکاران (۱۳۸۸)، میثلا کنواست و آنکا هانفت (۲۰۰۹)، پور محمد باقر (۱۳۸۷)، رحیمی (۱۳۸۰)</p>	<p>یادگیری مادام‌العمر (وینگ آن لی، ۲۰۱۳) و فناوری اطلاعات و ارتباطات (ا.یوجین مارتین، ۲۰۰۲)</p>	<p>تعدیل یادگیری فنا</p>
<p>جی.پاولو دیویم و والتر لیال فیلهو (۲۰۱۶)، آندراده (۲۰۱۶)، دیوید اسکات (۲۰۱۶)، شبیری و شمسی (۱۳۹۴)، لاین و لاک (۲۰۱۵)، شریل دشا، کارلسون «چارلی» هارگرویز (۲۰۱۴)، آکدو و هیوز (۲۰۱۴)، سراجی، معروفی و رزاقی (۱۳۹۳)، صالحی و پازوکی نژاد (۱۳۹۲)، شبیری (۱۳۹۲)، خسروی، فتحی و اجارگاه، ملکی و نوروزی (۱۳۹۲)، مایکل کومپف و پاملا ام. دینوکلو (۲۰۱۳)، تاکاشی مینو و کیسوکوهاناکا (۲۰۱۳)، موسی پور (۱۳۹۱)، مهموئی (۱۳۸۸)، جکسون و همکاران (۲۰۰۶)، دیوید تی.گاماگ و الیوت مینینبرگ (۲۰۰۳)، پول، هارمن و ددن (۱۹۹۸).</p>	<p>عناصر برنامه درسی آموزش عالی (آکدو و هیوز، ۲۰۱۴) و بحران زیست محیطی (شریل دشا، کارلسون «چارلی» هارگرویز، ۲۰۱۴)</p>	<p>تعدیل برنامه درسی پویا</p>

شکل ۲: الگوی فراترکیب جهت‌گیری برنامه درسی براساس چالش‌های محیطی آموزش عالی (قرن ۲۱)

۴- ابعاد الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یکم بر

اساس حیطه‌های فرا ترکیب کدام اند؟

جدول (۴)، حاکی از تلفیق مؤلفه‌های پژوهش‌ها و مبانی نظری چالش‌های آموزش عالی در قرن بیست و یکم در چهار حیطه است. همان‌طور که اشاره رفت جهت‌گیری برنامه درسی آموزش عالی در دنیای امروز باید با توجه به تغییرات و تحولات محیطی مشخص گردد و عناصر آن با توجه به این تغییرات و شرایط و تحولات هر دوران موردبازنگری قرار گیرد؛ بنابراین در ادامه به‌منظور ارائه‌ی ابعاد جهت‌گیری‌های لازم برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یکم با توجه به حیطه‌های این تلفیق از روش شبکه مضامین استفاده گردید. بر این اساس، با تحلیل و مرور مجدد کلیه‌ی منابع حول محور مضامین پایه، کدها و نکات کلیدی (۱۰۵ کد) استخراج و در مرحله‌ی بعد مضامین سازمان دهنده در دو سطح اصلی (۸ کد) و فرعی (۱۷ کد) از ترکیب و تلخیص مضامین پایه شکل گرفت و در پایان از ترکیب کدهای تمامی مضامین، جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یکم به‌عنوان مضمون فراگیر (۴ کد) مستخرج گردید. در جدول ذیل شبکه‌ی مضامین به همراه تمامی کدها ارائه شده است؛

جدول ۵: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یک برم بنای فراترکیب

مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده فرعی	مضمون سازمان دهنده اصلی	مضمون فراگیر
<p>* برنامه‌های درسی انعطاف‌پذیر</p> <p>* اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای</p> <p>* ترسیم ابعاد اشتغال موفق متناسب با نیاز بازار کار</p> <p>* تدوین برنامه‌های درسی آموزش مجازی کارا</p>	<p>زمینه آموزشی</p>	<p>آموزش توده</p>	<p>برنامه درسی آموزش عالی با بُعد دسترسی (جهت‌گیری لازم)</p>
<p>* ضرورت توجه به مسئله گرایبی و زمینه کاربرد دانش</p> <p>* برنامه‌ریزی هدفمند و مأموریت‌گرا</p> <p>* تنوع الگوهای پژوهش</p> <p>* حساسیت پژوهش با برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی</p>	<p>زمینه‌ی پژوهشی</p>		
<p>* ارزیابی کیفیت آموزش بر اساس میزان برآورده کردن نیاز صنایع</p> <p>* بودجه در قبال آموزش کاربردی</p> <p>* تعیین شاخص‌های نظارت بر عملکرد دانشگاه‌ها</p> <p>* توسعه دفاتر ارتباط مؤسسات خصوصی با صنعت</p> <p>* تقویت اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌های خصوصی</p>	<p>سیاست‌های کلی</p>	<p>آموزش خصوصی</p>	

جدول ۵: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن

بیست و یک بر مبنای فراترکیب

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده اصلی	مضمون سازمان دهنده فرعی	مضمون پایه
برنامه درسی آموزش عالی با بعد دسترسی (جهت‌گیری لازم)	آموزش خصوصی	برنامه‌های درسی و آموزشی	<p>* انعطاف‌پذیر کردن شیوه‌های آموزشی در مؤسسات خصوصی</p> <p>* توجه به نقش کلیدی رضایت‌مندی آموزش‌گیرنده در ارزیابی نحوه آموزش</p> <p>* طراحی تدریس بر اساس حل مسئله</p> <p>* کارآفرینی ذاتی با تدریس هدفمند</p> <p>* متنوع سازی روش تدریس</p> <p>* ملموس سازی مباحث درسی با ارائه مثال‌های کاربردی</p> <p>* به‌کارگیری روش‌های آموزش چندرسانه‌ای - نهاد</p> <p>* ارائه‌ی برنامه‌ریزی درسی دقیق (اطلاع دانشجویان از اهداف درس، توانمندی‌های که باید کسب کنند و...)</p>

<p>*زمینه‌سازی رشد فرهنگ تجارت جهانی با تأکید بر حقوق مشترک و تبیین نقش دولت در بین دانشجویان</p> <p>*تبیین مفهوم یکپارچه‌سازی جهانی و حذف مرزهای تجاری بین دانشجویان</p> <p>*تبیین مفهوم بهره‌برداری کامل از منابع جهانی در بین دانشجویان</p> <p>*تبیین مفهوم اشتغال مؤثر و مولد در بین دانشجویان</p>	<p>انطباق در اهداف آموزش عالی</p>	<p>جهانی‌شدن و بین‌المللی سازی</p>	<p>برنامه درسی آموزش عالی با بُعد پاسخگویی (جهت‌گیری لازم)</p>
<p>*تناسب برنامه‌های درسی در افزایش آگاهی دانشجویان نسبت به توسعه و نشر ارزش‌ها در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی</p> <p>*توجه گروه آموزشی در ایجاد زمینه فرهنگی مناسب برای بین‌المللی کردن برنامه درسی</p> <p>*برنامه‌های آموزش زبان</p> <p>*مطابقت محتوای کتاب‌ها با محتوای بین‌المللی</p> <p>*تعیین سرفصل برنامه‌های درسی با عناوین درک تاریخچه جوامع، ارزش‌ها و...</p> <p>*معرفی ابزارهای نوین تدریس مانند فناوری مبتنی بر وب، ویدئو اجلاس‌ها و...</p>	<p>بین‌المللی سازی برنامه‌های درسی</p>		

ادامه جدول ۵: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یک بر مبنای فراترکیب			
مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده اصلی	مضمون سازمان دهنده فرعی	مضمون پایه
<p>برنامه درسی آموزش عالی با بُعد پاسخگویی (جهت‌گیری لازم)</p>	<p>کیفیت</p>	<p>درونی</p>	<p>*شناخت ماهیت تضمین کیفیت در آموزش عالی</p> <p>*فعالیت کمیته‌های ارزیابی درونی در سطح دانشگاه‌ها</p> <p>*تدوین استانداردهای ارزشیابی کیفیت</p> <p>*استقرار پایگاه اطلاعاتی مناسب و به‌روز</p>
		<p>بیرونی</p>	<p>*ارزشیابی کیفیت در برنامه‌های توسعه</p> <p>*استقرار نظام غیرمتمرکز سیاست‌گذاری در آموزش عالی</p> <p>*وجود تنها یک‌نهاد ارزشیابی در عوض تعدد نهادها در نظام آموزش عالی</p> <p>*نهادینه کردن فرهنگ پاسخگویی در آموزش عالی نسبت به تحولات محیطی در سطح ملی و بین‌المللی</p>
		<p>آموزش</p>	<p>*ارزش علمی، یادگیری و کاربردی درس</p> <p>*علاقه و اشتیاق مدرس به موضوع درس</p> <p>*روشنی و سازمان‌بندی مطالب</p> <p>*تعامل گروهی و مشارکت</p> <p>*جامعیت مطالب آموزش داده‌شده</p>

<p>*نیازسنجی دقیق (نیازهای دانشجویان و جامعه) با توجه به نیازهای آموزشی در قرن ۲۱</p> <p>*پیش‌بینی امکان انعطاف در برنامه درسی ملی و استاندارد</p> <p>*بازنگری برنامه‌های درسی موجود متناسب با تحول نیازها</p> <p>*نهادینه کردن خط‌مشی‌های متناسب با یادگیری در عوض آموزش</p> <p>*بهره‌گیری از برنامه‌های درسی دانشگاه‌های معتبر جهان متناسب با شرایط و نیازهای کشور</p>	<p>استلزامات</p> <p>طراحی</p> <p>برنامه</p> <p>درسی</p>	<p>یادگیری مادام‌العمر</p>	<p>برنامه درسی آموزش عالی با بُعد یادگیری فناورانه (جهت‌گیری لازم)</p>
<p>*تدوین اهداف بر مبنای نیاز محور بودن، انسجام داشتن، نوآورانه بودن</p> <p>*تدوین محتوا بر مبنای جذابیت داشتن، جامعیت داشتن، برانگیزاننده بودن</p> <p>*استفاده از روش‌های تدریس نوگرایانه، مبتنی بر سواد فناوری، تعاملی</p> <p>*فعالیت محور بودن، گستره زمانی، گستره فضایی، یادگیری محور، تلفیقی بودن</p>	<p>عناصر</p> <p>برنامه</p> <p>درسی</p>	<p>پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی</p> <p>پرتال جامع علوم انسانی</p>	

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

ادامه جدول ۵: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یک بر مبنای فراترکیب

مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده فرعی	مضمون سازمان دهنده اصلی	مضمون فراگیر
<p>*قابلیت انعطاف فرایند یاددهی- یادگیری (برنامه آموزشی، زمان و مکان، ارتباطی و دسترسی اطلاعاتی، کتابخانه‌های مجازی)</p> <p>*کلاس‌های مجازی و آموزش از راه دور</p> <p>*یادگیری فعال در محیط یادگیری (اشتراک اطلاعات، ارزیابی، انتقاد)</p> <p>*افزایش همکاری یادگیرندگان (فعالیت‌های گروهی: بحث، سمینار، پروژه)</p> <p>*افزایش انگیزش (امکان تبادل اطلاعات، ارتباط)</p> <p>*تجارب یادگیری مؤثرتر</p> <p>*افزایش مهارت‌های فکری و حل مسئله</p>	<p>تحولات فرایند یاددهی-یادگیری</p>	<p>فناوری اطلاعات و ارتباطات</p>	<p>برنامه درسی آموزش عالی با بُعد یادگیری فناورانه (جهت‌گیری لازم)</p>

<p>*برنامه‌ریزی درسی بر مبنای ICT در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی</p> <p>*ادغام فعالیت‌های عملی و فکری (یادگیری و آموزش توأم با فعالیت‌های ذهنی مانند نوآوری و خلاقیت، انجام کارهای گروهی و).</p> <p>*آموزش برای انتقال مفاهیم (روند آموزش باید تا حد امکان تحت پشتیبانی ICT بوده و عناصر و نوآوری‌های حوزه تدریس بر مبنای ICT طراحی شده باشند).</p> <p>*توجه به ابزارهای کمک‌آموزشی ICT (کتاب الکترونیک، همایش ویدیویی، وبلاگ، پست الکترونیک)</p> <p>*تدوین برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌ها و مهارت‌های ICT از جمله: تشخیص نیاز اطلاعات، مکان‌یابی اطلاعات، به‌کارگیری مؤثر و کارند اطلاعات، استفاده قانون‌مدار و اخلاق مداران از اطلاعات</p> <p>*تغییر رویکرد یادگیری معلم- محور به شاگرد - محور (یادگیری مشارکتی، یادگیری مستقل و خودگردان، یادگیری به روش</p>	<p>برنامه درسی مبتنی بر فاوا</p>		
--	---	--	--

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

حل مسئله، یادگیری کلی و یکپارچه، یادگیری خلاق، یادگیری ارزیابان)			
--	--	--	--

ادامه جدول ۵: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یک بر مبنای فراترکیب

مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده فرعی	مضمون سازمان دهنده اصلی	مضمون فراگیر
<p>*تدوین برنامه درسی بر اساس چشم‌اندازی از فرصت‌های شغلی</p> <p>*فراهم‌سازی فرصت یادگیری اخلاق حرفه‌ای و شغلی</p> <p>*آموزش چگونگی بروز رسانی دانش تخصصی در حین اشتغال</p> <p>*تدوین برنامه‌های درسی بر اساس چرخه تناوبی دانش - کار</p> <p>*سازمان‌دهی برنامه‌های درسی بر اساس نظم</p>	<p>الزامات برنامه درسی پاسخگو</p>	<p>عناصر برنامه درسی آموزش عالی</p>	<p>برنامه درسی آموزش عالی با بُعد برنامه درسی پویا</p>

<p>شغلی</p> <p>*تدوین برنامه‌های درسی بر اساس مأموریت خاص دانشگاه در پاسخ به نیازهای محلی، ملی، بین‌المللی</p> <p>*تدوین برنامه‌های درسی باهدف پرورش نوآوری در عرصه شغلی</p>			
<p>*تعریف الزامات حرفه‌ای برحسب دانش، مهارت و نگرش (شایستگی‌ها)</p> <p>*تعیین الزامات حرفه‌ای، اهداف یادگیری و دستیابی اهداف</p> <p>*برنامه‌های درسی که برای توسعه فردی و ارزیابی هریک از شایستگی‌های ویژه باید به کار رود، باید تعیین شوند.</p> <p>*شناسایی ارتباط مقوله‌ها و دسته‌های شایستگی (میان فردی، وظیفه فردی، فرا فردی)</p> <p>*ساختن طرح برای حفظ کیفیت دوره</p> <p>*تدوین استراتژی‌های اجرایی و ارزشیابی</p>	<p>برنامه درسی مبتنی بر شایستگی</p>	<p>بهسازی و نوآوری برنامه درسی</p>	

فراتحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

ادامه جدول ۵: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یک بر مبنای فراترکیب

مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده فرعی	مضمون سازمان دهنده اصلی	مضمون فراگیر
<p>*مشارکت یادگیرندگان در تعیین آنچه باید آموخته شود.</p> <p>*تجربه محور بودن برنامه و پرهیز از انتقال تجارب کلیشه‌ای</p> <p>*فراهم نمودن فرصت جستجوگری و نقادی در برنامه</p> <p>*مشارکتی و پویاسازی یادگیری</p> <p>*غنی‌سازی تجارب آموزشی</p> <p>*ساخت مواد آموزشی انعطاف پذیر</p> <p>*تولید و ساخت دانش جدید بر اساس نیازها، علایق و در ارتباط با مسائل واقعی زندگی</p>	<p>برنامه درسی خلاق</p>	<p>بهسازی و نوآوری برنامه درسی</p>	<p>برنامه درسی پویا (جهت‌گیری لازم) با تبعد برنامه درسی عالی</p>

<p>*شناسایی نیازهای ایجادشده (جهت برقراری ارتباط و ترکیب رشته‌ها)</p> <p>*شناسایی ساختار حیطه‌های دانش انتخاب‌شده</p> <p>*توجه به الزامات زبان‌شناختی در برنامه‌ریزی میان‌رشته‌ای فرهنگ زبانی و ترمینولوژی هر رشته (دیسپلین)</p> <p>*همکاری و مشارکت، مهارت کارگروهی، کار تیمی و تفکر انتقادی</p> <p>*جامعیت و به هم پیوستگی در برنامه‌ریزی میان‌رشته‌ای (هماهنگی ارکان، عناصر برنامه با یکدیگر)</p> <p>*توجه به اهمیت و جایگاه رشته‌ها در برنامه‌ریزی میان‌رشته‌ای (از لحاظ درجه‌بندی اهمیت‌شان در حل مشکل و یا تحول و توسعه دانش در راستای نیازهای شناسایی‌شده)</p>	<p>برنامه درسی میان‌رشته‌ای</p>			
---	---	--	--	--

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

ادامه جدول ۵: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یک بر مبنای فراترکیب

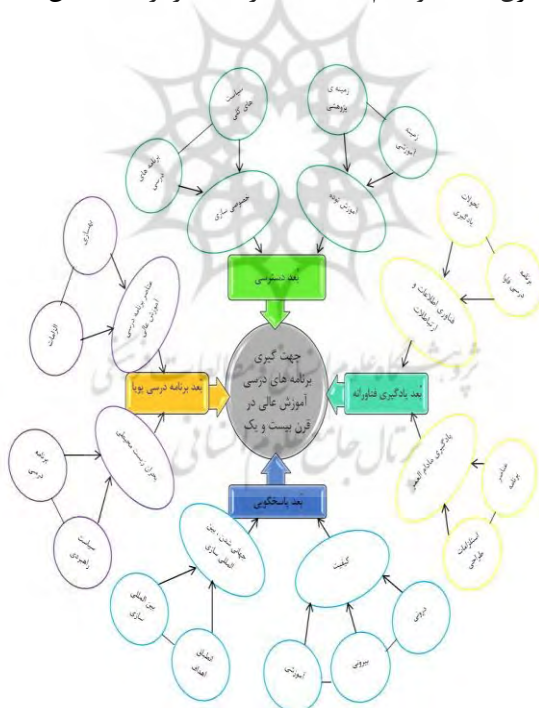
مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده فرعی	مضمون سازمان دهنده اصلی	مضمون فراگیر
<p>*سازمان‌دهی برنامه درسی میان رشته‌ای آموزش محیط‌زیست</p> <p>*هدف‌مندی‌سازی برنامه‌های درسی با رویکرد زیست‌محیطی و گسترش آن در رشته‌های تحصیلی آموزش عالی</p> <p>*تدوین برنامه درسی که سبب دانش عمیق موضوعات زیست‌محیطی گردد.</p> <p>*تدوین برنامه درسی که به یادگیرنده‌ها مهارت تجزیه و تحلیل و بررسی موضوعات زیست‌محیطی را بدهد.</p> <p>*انتخاب موضوع محیط‌زیست برای بودن در وجود یک ساختار واحد گسترده</p> <p>*مشخص کردن میزان موضوعات زیست‌محیطی برای افزودن به هر واحد</p> <p>*هم‌خوانی دروس رشته‌های زیست‌محیطی با ارزش‌های مبتنی بر تفکر علمی</p> <p>*تناسب دروس ارائه‌شده در رشته‌های زیست‌محیطی با رشد تحولی دانشجویان در مقاطع گوناگون</p> <p>*وجود رشته‌های مرتبط با محیط‌زیست در مقطع عالی تحصیلی و پرورش نیروهای متخصص</p> <p>*طراحی موقعیت آموزشی برای یادگیرندگان به‌منظور به دست آوردن حساسیت زیست‌محیطی که سبب افزایش تمایل برای رفتار مناسب می‌گردد.</p>	<p>برنامه درسی محیطی</p>	<p>بحران زیست‌محیطی</p>	<p>برنامه درسی آموزش عالی با بُعد برنامه درسی پویا (جهت‌گیری لازم)</p>

ادامه جدول ۵: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یک بر مبنای فراترکیب

مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده فرعی	مضمون سازمان دهنده اصلی	مضمون فراگیر
<p>*دعوت از صاحب‌نظران و متخصصان دانشگاهی بین‌المللی در زمینه حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار</p> <p>*ایجاد شبکه‌های قوی ارتباطی و امکان انتقال فناوری و الگوی آموزشی مناسب در زمینه محیط‌زیست</p> <p>*توجه به نقش راهبردی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در دستیابی کشور به چشم‌انداز و اهداف آن (توسعه پایدار)</p> <p>*بهره‌گیری از تجارب کشورهای موفق برای تدوین و تصویب برنامه‌های درسی و آموزشی زیست‌محیطی</p>	<p>سیاست‌های راهبردی آموزش محیط‌زیست</p>	<p>بحران زیست‌محیطی</p>	<p>برنامه درسی آموزش عالی با بُعد برنامه درسی پویا (جهت‌گیری لازم)</p>

فراتحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

با توجه به جدول فوق جهت‌گیری‌های لازم برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یکم با توجه به ابعاد فراترکیب ترسیم گردید. در ادامه به‌منظور فهم سهل‌تر با استفاده از نقشه‌ی شبکه‌ی مضامین تمامی جهت‌گیری‌ها به همراه روابط متقابل آن‌ها نشان داده می‌شود. این نقشه می‌تواند به‌عنوان یک الگوی مفهومی در تدوین و مشخص نمودن جهت‌گیری‌های برنامه‌های درسی و همچنین به‌عنوان راهنمای عمل در ترسیم مسیر پژوهش‌های آینده مورد استفاده قرار گیرد. لازم به ذکر است به‌منظور بررسی «قابلیت اعتماد داده‌ها» از روش مرور هم‌تا استفاده گردید که کلیه‌ی یادداشت‌ها، فرایند مقوله‌بندی، تحلیل و استخراج داده‌ها توسط یکی از اساتید برنامه درسی بررسی و نتایج و صحت آن‌ها مورد تأیید قرار گرفت؛ همچنین جهت اعتباریابی الگوی پژوهش، از روش نظرسنجی استفاده شد که بدین ترتیب پیش‌نویس الگوی پیشنهادی در اختیار دو تن از اساتید متخصص حوزه برنامه‌ریزی درسی آموزش عالی قرار گرفت که در نهایت بعد از جمع‌آوری فرم پیش‌نویس نظرسنجی مشخص گردید متخصصان تمام ابعاد و جهت‌گیری لازم این الگو را مثبت ارزیابی کردند. در شکل زیر شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یکم با استفاده از ابعاد فراترکیب نشان داده شده است؛

شکل ۳: شبکه مضامین الگوی جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی در قرن بیست و یکم با بهره‌گیری از ابعاد فراترکیب

نتیجه گیری

تحوالات و شرایط دنیای کنونی و به عبارت دیگر، عوامل محیطی بر جهت گیری های عمده بخش آموزش عالی به عنوان یکی از خرده سیستم های مهم در جامعه و نظام های آموزشی در سطح بین المللی و ملی تأثیر بسزایی دارد. با توجه به این مطلب، شناسایی جهت گیری های عمده برنامه های درسی در آموزش عالی، به عنوان یکی از ابعاد کیفی مهم در آموزش عالی، بر آن اساس است (عارفی، ۱۳۸۴). در سال های اخیر پژوهش های و تألیفات متعددی باهدف شناسایی چالش های آموزش عالی به انجام رسیده است اما نتایج این تحقیقات چالش های درونی و محیطی آموزش عالی را توأم باهم معرفی کرده اند. این پژوهش باهدف شناسایی چالش های محیط آموزش عالی در قرن حاضر به انجام رسید. با این حال به دلیل وجود پژوهش های متعدد در مرحله اول، تحقیقاتی که مستقیماً در این رابطه بودند جمع آوری و سپس مؤلفه های مشترک استخراج و در مرحله دوم به منظور بررسی صحت مقوله بندی کلیه پژوهش ها و تألیفات داخلی و خارجی بر اساس مؤلفه های مرحله اول جمع آوری و مورد تحلیل قرار گرفت. در نهایت بر اساس یافته ها هشت مؤلفه به عنوان چالش محیطی معرفی و در چهار بُعد ترکیب و جهت گیری های لازم برنامه های درسی آموزش عالی بر اساس آن ها مشخص گردید.

در بُعد «دسترسی»، بر اساس آخرین بررسی گزارش یونسکو، آموزش عالی خصوصی به صورت سریع و ناگهانی توسعه پیدا کرده و این توسعه ادامه یافته و با شدت و نفوذ بیشتر به مناطق و کشورهای دنیا گسترش یافته است. با توجه به دلایلی (افزایش تقاضای ورود به آموزش عالی (توده ی شدن)، ناتوانی دولت در پاسخگویی به تقاضاهای فزاینده به دلیل کمبود اعتبارات، تغییرات جمعیت شناختی متقاضیان ورود به آموزش عالی و...) مراکز آموزش عالی بنا بر ضرورت در قرن بیست و یکم به منظور پاسخگویی به چالش های که ذکر شد بایستی به سمت خصوصی سازی حرکت نمایند. با این وجود، با تغییر ساختار آموزش عالی برنامه های درسی آموزش عالی در جهت تحقق اهداف آموزش عالی خصوصی (از جمله افزایش کیفیت، ارضای نیازهای متنوع فراگیران، تربیت نیروهای متخصص مورد نیاز بخش های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه و...) باید دارای جهت گیری های متناسب با این اهداف اتخاذ نمایند از جمله ۱- برنامه های درسی انعطاف پذیر ۲- ترسیم ابعاد اشتغال موفق و متناسب با نیاز کار ۳- ضرورت توجه به مسئله گرای و زمینه کاربرد دانش ۴- توسعه دفاتر مؤسسات خصوصی با صنعت ۵- طراحی تدریس بر اساس حل مسئله ۶- متنوع سازی روش تدریس ۷- ملموس سازی مباحث درسی با ارائه مثال های کاربردی ۸- ارائه برنامه ریزی درسی عمیق ۹- به کارگیری روش های آموزش چند رسانه ای-نهاد ۱۰- لزوم برنامه ریزی درسی مبتنی بر برنامه ریزی نیروی انسانی به منظور تربیت

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

صاحبان فن و مهارت. بُعد «پاسخگویی» با توجه به ویژگی‌های عصر جهانی‌شدن و ضرورت بین‌المللی شدن نظام آموزش عالی استنباط می‌شود. آیتی (۱۳۸۶) معتقد است اهداف برنامه‌های درسی در این عصر از اصول یادگیری مادام‌العمر و مستمر پیروی می‌کند، از انعطاف بیشتری برخوردار است و در دوره‌های زمانی کوتاه‌تری به‌طور مداوم مورد بازنگری و اصلاح قرار می‌گیرد، از دیدگاه الیور (۲۰۰۲) محتوا، معطوف به ارتقای صلاحیت و عملکرد است. چنین برنامه‌های مستلزم دسترسی به انواع منابع و گونه‌های اطلاعات، وضعیت یادگیری فراگیر محور و مبتنی بر امکان دسترسی برای جستجوی اطلاعات، محیط‌های یادگیری متمرکز شده بر روی فعالیت‌های مسئله محور و مبتنی بر تحقیق و جستجو است و مدرسان به‌عنوان تسهیل‌گران و هدایت‌گران عمل می‌کنند. انواع خاصی از روش‌های یادگیری که در نظام‌های آموزش عالی جهان از اهمیت برخوردار شده‌اند را می‌توان شامل: ۱- یادگیری فراگیر محور، حرکت به سوی یادگیری مبتنی بر حل مسئله و کاربرد گسترش یافته وب‌سایت.

از جمله مباحث اساسی در مورد تغییرات به وجود آمده در چگونگی یادگیری، توجه به مقوله ساخت دانش است. نظریه‌های یادگیری که امروزه بیشتر مورد اقبال قرار گرفته‌اند، بر اصول ساخت و سازگرایی مبتنی هستند و در روش‌های جدید ارزشیابی روش‌ها و ابزارهای سنجش به‌گونه‌ای تهیه و به کار بسته می‌شوند که درک و فهم، حل مسئله، استدلال، تفکر و کاربرد آموخته‌ها در شرایط زندگی واقعی را بسنجد. این امر نیازمند ابزارهایی است که تکالیف پیچیده و واقعی را در اختیار یادگیرندگان بگذارند و به آنان فرصت‌های بیشتری برای انجام تکالیف و حل مسائل بدهد. این تحولات سبب شده استانداردهای جدیدی برای ارزیابی محیط‌های یادگیری و برنامه‌های درسی آموزش عالی به کار روند. ارزیابی و اعتباربخشی عناصر برنامه درسی در دستیابی به کیفیت درونی، بیرونی و آموزشی مؤسسات آموزش عالی می‌تواند گام مهمی تلقی گردد به‌عنوان مثال یکی از مهم‌ترین جنبه‌ها در کیفیت آموزش عالی، محتوا آموزشی است. روشن است که محتوای مبتنی بر نیازهای جامعه تأثیر زیادی در کیفیت فارغ‌التحصیلان و تولیدی خروجی‌های علمی باکیفیت خواهد داشت. چرا که فارغ‌التحصیلان در تعریف مفهوم و تعیین معیارهای کیفیت نقش مهمی دارند. از جمله جهت‌گیری دیگر برنامه‌های درسی آموزش عالی در بُعد پاسخگویی می‌توان به ۱- تبیین مفهوم اشتغال مؤثر و مولد در بین دانشجویان ۲- تناسب برنامه‌های درسی در افزایش آگاهی دانشجویان نسبت به توسعه و نشر ارزش‌ها ۳- برنامه‌های آموزش زبان ۴- تعیین سرفصل برنامه‌های درسی با عناوین درک تاریخچه جوامع، ارزش‌ها و ۵- شناخت ماهیت تضمین کیفیت در آموزش عالی ۶- نهادینه کردن فرهنگ پاسخگویی در آموزش عالی نسبت به تحولات محیطی در سطح ملی و بین‌المللی و غیره اشاره کرد.

از ابعاد دیگر تحولات محیطی که در جهت‌گیری‌های برنامه درسی آموزش عالی باید مدنظر قرار گیرد «تبعید یادگیری فناورانه» است. از نظر محمد زاده و سعیدی رضوانی (۱۳۸۸) آموزش عالی در قرن بیست و یکم باید در جهت تربیت یادگیرندگان سازگار و سازنده اقدام کند که مسئولیت یادگیری خود را می‌پذیرند و قادرند دست به انتخاب‌های «هوشمندانه» بزنند و این بدان معناست که فرد چگونه باید نسبت به پدیده‌ها فکر کند و آن‌ها را ارزیابی نماید و از این راه دانش پایه خویش را دوباره بازسازی نماید. پرواضح است که این تعریف بیانی ملموس از توانایی یادگیری مادام‌العمر را به ذهن متبادر می‌سازد، نوعی از یادگیری که «تمام فعالیت‌های یادگیری سرتاسر زندگی را باهدف بهبود دانش، مهارت‌ها و شایستگی‌ها در یک‌چشم‌انداز فردی، مدنی، اجتماعی، یا شغلی دربرمی‌گیرد». علاوه بر این، میرحسینی (۱۳۸۶) مهارت‌های مختلفی را که صاحب‌نظران جهت یادگیری مادام‌العمر پیشنهاد می‌نمایند را شامل مهارت‌های ارتباطی، یادگیری خودمحور، جستجو در محیط‌های الکترونیکی و کتابخانه‌ای، مطالعه و راهبردهای یادگیری، خودآگاهی، خود نظارتی، مهارت‌های تفکری سطوح بالا و مهارت خودارزیابی یادگیری، که می‌تواند مجموعه مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر و تداوم آموزشی را تشکیل دهد، معرفی می‌نماید. همان‌طور که اشاره رفت در قرن بیست و یکم به گفته‌ی عطاران (۲۰۰۷) ورود فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی جدید به عرصه آموزش، ماهیت فرایند یاددهی-یادگیری دانشگاهی را تغییر داده است. این فناوری‌ها نه تنها شیوه‌های آموزش حضوری در دانشگاه‌ها را متنوع ساخته، بلکه مرزهای آن را به خارج از کلاس فیزیکی توسعه داده و محیط‌های یادگیری جدیدی را به وجود آورده است. با توجه به مطالبی که ذکر شد برای ایجاد بهترین ارتباط، علویجه و همکاران (۱۳۸۸) چهار نوع هدف یا دلیل منطقی برای کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش عالی را معرفی می‌کنند که شامل: ۱- تشویق در کسب مهارت‌های فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات به‌عنوان یک هدف برای کاربران ۲- استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات به‌منظور تقویت توانایی‌های فراگیران در برنامه‌های درسی موجود ۳- استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات برای تقویت توانایی‌های فراگیران به‌عنوان یک جزو ضروری اصلاحات برنامه درسی که نه فقط چگونگی یادگیری درس را بلکه، محتوای یاد گرفته‌شده را نیز تغییر می‌دهد ۴- استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات به‌عنوان یک جزو ضروری اصلاحات که ساختار سازمانی دانشگاه را تغییر می‌دهد. همان‌طور که اشاره شد در قرن حاضر مهارت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌عنوان یکی از راهکارهای اساسی در تقویت مهارت یادگیری مادام‌العمر در فراگیران مطرح می‌گردد. در همین راستا باید زمینه‌های مناسب در برنامه‌های درسی جهت آشنایی و استفاده مداوم از تکنولوژی روز و زمینه‌های تئوریک و عملی لازم در

فراتحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

برنامه‌های درسی آموزش عالی را در جهت پرورش توانایی استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات مهیا نمود که می‌توان برحسب شرایط هم به صورت مجزا در برنامه درسی و هم به صورت تلفیقی از طریق کاربرد آن در موضوعات درسی مختلف به شکل‌های متنوع در جهت توسعه آن گام برداشت؛ از جمله راهکارها و جهت‌گیری‌های موردنیاز در این زمینه را می‌توان شامل ۱- بازنگری برنامه‌های درسی موجود متناسب با تحول نیازها ۲- نیازسنجی دقیق با توجه به نیازهای آموزشی در قرن بیست و یکم ۲- استفاده از روش‌های تدریس نوگرایان، مبتنی بر سواد فناوری، تعاملی ۳- تدوین برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌ها و مهارت‌های ICT ۴- تغییر رویکرد یادگیری و غیره دانست. در «بعد برنامه درسی پویا»، عارفی (۱۳۸۴) معتقد است برنامه‌های درسی با توجه به پیچیدگی و سرعت تغییرات در جامعه جهانی و بروز برخی مسائل بحرانی و حیاتی باید به‌عنوان یک سازه اجتماعی^۱ در نظر گرفته شود که به‌طور دینامیک یا پویا در مقابل تغییر و تحولات عوامل خارجی، عکس‌العمل مناسب نشان دهد. در همین راستا برنامه‌های درسی در قرن بیست و یکم باید به‌منظور پاسخگویی به نیاز و تحولات محیطی دارای جهت‌گیری‌هایی از جمله: ۱- آموزش چگونگی بروز رسانی دانش تخصصی ۲- تدوین برنامه‌های درسی بر اساس چرخه تناوبی دانش - کار ۳- تدوین برنامه‌های درسی باهدف نوآوری در عرصه شغلی ۴- تدوین برنامه‌های درسی خلاق، مبتنی بر شایستگی و میان‌رشته‌ای و غیره باشد. از سوی دیگر، برنامه‌های درسی مناسب نه تنها بایستی خط‌مشی‌های داخلی سازمان‌ها بلکه باید واقعیات جهانی و شرایط دنیای کنونی را نیز مدنظر قرار دهند. از جمله این مسائل در قرن حاضر، بحران زیست‌محیطی است که برنامه‌های درسی آموزش عالی باید از جهت‌گیری مناسب به‌منظور اقدام در حل این بحران برخوردار گردند. شبیری و همکارانش (۱۳۹۴) بیان می‌دارند که برنامه درسی آموزش محیط‌زیست که به محتوای رسمی و غیررسمی، فرایند، محتوا، آموزش‌های آشکار و پنهانی اطلاق می‌شود به‌وسیله آن فراگیر تحت هدایت موسسه، دانش لازم را به دست می‌آورد، مهارت‌ها را کسب می‌کند گرایش‌ها، قدرشناسی‌ها و ارزش‌ها را در جهت محیط‌زیست و حفظ آن در خود تغییر می‌دهد؛ بنابراین هدف‌مندی‌های برنامه‌های درسی با رویکرد زیست‌محیطی و گسترش آن در رشته‌های تحصیلی آموزش عالی، افزایش قدرت و نقش آموزش‌های زیست‌محیطی در برنامه‌های درسی آموزش عالی با رفتارهای حمایت‌آمیز از محیط‌زیست و توسعه پایدار در سطح ملی و جهانی و در آخر امکان‌یابی مناسب علمی جهت توسعه برنامه‌های زیست‌محیطی در آموزش عالی می‌تواند برنامه سودآور نسبت به محیط‌زیست و توجه به آثار بلندمدت را استمرار بخشید. در همین راستا به‌منظور توجه به آموزش‌های زیست‌محیطی در

^۱ -social construct

برنامه‌های درسی می‌توان جهت‌گیری‌های لازم را به‌عنوان راهکاری مفید و اثربخش جهت آموزش محیط‌زیست در برنامه درسی پیشنهاد کرد از جمله: ۱- دعوت از صاحب‌نظران و متخصصان دانشگاهی بین‌المللی در زمینه حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار ۲- ایجاد شبکه‌های قوی ارتباطی و امکان انتقال فناوری و الگوی آموزشی مناسب در زمینه محیط‌زیست ۳- انتخاب موضوع محیط‌زیست برای بودن در وجود یک ساختار واحد گسترده ۴- شناسایی واحدهای گسترده که مرتبط با حمایت و تحقیق کردن از موضوعات محیط‌زیست است ۵- توسعه یک یا چند، از اهداف زیست‌محیطی ۶- مشخص کردن میزان موضوعات زیست‌محیطی برای اضافه شدن به هر واحد ۷- توسعه ساختار جدید به جریانات نیازمند ۸- شناسایی فرایندهای جدید مهارتهایی که مورد استفاده و توسعه قرار می‌گیرد و در جهت دستیابی به اهداف زیست‌محیطی جدید است. ۹- شناسایی منابع جدید برای استفاده در دستیابی به اهداف زیست‌محیطی: تجهیزات، مواد مصرفی، منابع، سایت‌های سفر میدانی، منبع مردمی و غیره. ۱۰- شناسایی فعالیت‌های مرتبط و موضوعات جدید برای تحقیقی که ممکن است توسط آموزش واحد الحاقی اخیر پیشنهاد شده باشد. در پایان بر اساس یافته‌های این پژوهش به اقدامات و پیشنهادهایی به شرح ذیل اشاره می‌گردد:

- بسترسازی و تأمین زیرساخت‌های لازم برای طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی بر اساس الگوی جهت‌گیری قرن بیست‌ویک
- بازنگری و اصلاح مداوم و مستمر برنامه‌های درسی آموزش عالی بر اساس مقتضیات محیطی.
- برگزاری جلسات و سمینارهای علمی با توجه به حضور سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران عملی در رشته‌های مختلف تحصیلی جهت تبیین جایگاه علمی برنامه‌های درسی آموزش عالی در کشور و درک اهمیت جایگاه آن در پاسخگویی به نیازها و مقتضیات محیطی.
- با توجه به الگوی جهت‌گیری برنامه‌های درسی، اقداماتی در جهت بازنگری قوانین، مقررات، آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های برنامه درسی صورت گیرد
- تغییرات ساختاری در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی متناسب با رسالت، مأموریت، چشم‌اندازها و اهداف جدید برنامه‌های درسی.
- نیازسنجی دقیق به‌منظور شناسایی اطلاعات، دانش و مهارت‌های موردنیاز یادگیرندگان با توجه به تحولات محیطی در جهت تدوین برنامه‌های درسی کارآمد و پاسخگو

فراتحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

منابع:

- آیتی، محسن. (۱۳۸۶). مبانی اجتماعی برنامه‌های درسی در عرصه‌ی جهانی‌شدن چالش‌ها و فرصت‌ها. هشتمین کنفرانس مطالعات برنامه درسی. ایران: دانشگاه مازندران.
- آذر، عادل، غلامرضایی، داود، دانایی فرد، حسن، خداداد حسینی، حمید. (۱۳۹۲). تحلیل چالش کیفیت آموزش عالی در برنامه پنجم توسعه. راهبرد فرهنگ. ۲۱، ۱۷۱-۱۳۹.
- بنیسی، صمد. (۱۳۸۸). آموزش مهندسی مشتری مدار در قرن بیست و یکم. نشریه دانشکده فنی (ویژه کنفرانس آموزش مهندسی در ۱۴۰۴). دوره ۴۳. ۲۰-۹.
- پاک مهر، حمیده، جعفری ثانی، حسین، سعیدی رضوانی، محمود، کارشکی، حسین. (۱۳۹۱). نقش کیفیت تدریس اساتید و مؤلفه‌های آن در توسعه تفکر انتقادی دانشجویان: فرصت‌ها و چالش‌های برنامه درسی در آموزش عالی. مطالعات روانشناسی تربیتی. ۹(۱۶)، ۱۷-۳۸.
- پورمحمد باقر، لطیفه، پورمحمد باقر، الهه. (۱۳۸۷). نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش مراکز دانشگاهی. مجله فناوری و آموزش. ۱۱(۳)، ۶۷-۷۵.
- ترک زاده، جعفر، مرزوقی، رحمت اله، محمدی، مهدی، سلیمی، قاسم. کشاورزی، فهمیه. (۱۳۹۵). تدوین چارچوب ارزشیابی اثربخشی برنامه‌های درسی آموزش عالی بر اساس رویکرد راهبردی. مجله علمی پژوهشی پژوهش‌های برنامه ریزی درسی. ۶(۲)، ۴۱-۶۴.
- جمشیدی، لاله، زین ابادی، حسن رضا. (۱۳۹۱). خصوصی سازی آموزش عالی دولتی و مهارت آموزی: مطالعه موردی دانشگاه علمی-کاربردی. فصلنامه مهارت آموزی. ۱(۱)، ۳۳-۴۷.
- حاجی پور، بهمن، سلطانی، مرتضی. (۱۳۸۷). برنامه ریزی استراتژیک پژوهشی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی مورد مطالعه: دانشگاه امام صادق (ع). اندیشه مدیریت. ۲(۱)، ۱۸۳-۲۲۴.
- خاقانی زاده، مرتضی و فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۸۷). الگوهای برنامه درسی دانشگاهی. راهبردهای آموزش مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، سال اول، شماره ۲، ۱۸-۱۰.
- خاکبان، سلیمان. (۱۳۷۷). مهم ترین رسالت های آموزش عالی در قرن بیست و یکم. پژوهش های فلسفی کلامی: دانشگاه قم. ۲(۲)، ۱۳۷-۱۵۱.

خسروی، محبوبه، فتیحی و اجارگاه، کوروش، ملکی، حسن، نوروزی، داریوش. (۱۳۹۲). واکاوی پذیرش نوآوری‌های برنامه درسی در نظام آموزش عالی (مورد مطالعه: آییننامه بازنگاری برنامه درسی دانشگاه‌های ایران). فصلنامه روانشناسی تربیتی، ۹(۲۷)، ۱۷۰-۱۳۵.

فتیحی و اجارگاه، کوروش؛ موسی پور، نعمت‌الله و یاددگازاده، غلامرضا. (۱۳۹۳). برنامه ریزی درسی آموزش عالی (مقدمه ای بر مفاهیم، دیدگاهها و الگوها). تهران: موسسه کتاب نشر مهربان.

فروزنده دهکردی، لطف‌الله. (۱۳۷۸). مروری بر مدل‌های برنامه ریزی استراتژیک. دانش مدیریت، ۱۲(۴۵)، ۹۷-۱۱.

ربیعی، علی. نظریان، زهرا. (۱۳۹۰). موانع خصوصی سازی آموزش عالی در ایران و ارائه راهکارهایی جهت رفع آن‌ها. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، ۴(۲)، ۱۷۱-۲۰۶.

ربانی، رسول، هاشمیان فر، سید علی، چینی، نفیسه. (۱۳۹۰). چالش‌های فراوری سیستم آموزش عالی کشور در روند توسعه اجتماعی. ۳(۶)، ۱-۴۳.

رحمان پور، محمد. لیاقتدار، محمدجواد، افشار، ابراهیم. (۱۳۹۳). چالش‌های فرهنگی اجتماعی و نیروی انسانی آموزش عالی ایران در بعد توسعه فناوری اطلاعات (بررسی تطبیقی در نظام‌های آموزش عالی جهان). مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۱۵(۲۷)، ۶۵-۳۷.

رحیمی، اعظم. (۱۳۸۰). نقش رسانه‌های ارتباط جمعی در تعمیم علم و فناوری: نگاهی به آموزش عالی در قرن ۲۱. رهیافت، ۲۵، ۵-۱.

زاهدی نوقایی، مهدی. (۱۳۹۱). دانش‌آموزان در قرن ۲۱: یادگیری مادام‌العمر و نقش سواد اطلاعاتی. فصلنامه تحلیلی پژوهشی کتاب مهر، ۸، ۱۶۵-۱۳۸.

سبحانی نژاد، مهدی، محمودی، مهدی. (۱۳۹۱). بررسی کیفی چگونگی انطباق اهداف آموزش عالی با مقتضیات بُعد اقتصادی جهانی شدن از دید اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران. مدیریت در دانشگاه اسلامی، ۱۱(۱)، ۳۵-۶۵.

سراجی، فرهاد، معروفی، یحیی، رزاقی، طاهره. (۱۳۹۳). شناسایی چالش‌های ارزشیابی از آموخته‌های دانشجویان در نظام آموزش عالی ایران. فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۴(۵)، ۵۴-۳۳.

سی. شرت، آدموند. (۱۹۳۱). روش‌شناسی مطالعات برنامه درسی. ترجمه: محمود مهرمحمدی و همکاران. (۱۳۸۷). تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).

- فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...
 شاهرزائی، سید رسول. (۱۳۸۹). بررسی وضعیت ارزیابی در آموزش عالی کشور به منظور ارائه یک چارچوب ادراکی. **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**. ۵۶، ۶۰-۴۱.
- شبییری، سید محمد، شمسی، سیده زهرا. (۱۳۹۴). تحلیلی بر برنامه درسی میان رشته ای آموزش محیط زیست در آموزش عالی. **فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی**، ۷(۳)، ۱۲۷-۱۴۵.
- شبییری، سید محمد. (۱۳۹۲). تحلیل برنامه های آموزش زیست محیطی برای شناسایی فرصت ها و تهدیدها در آموزش عالی. **فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار**، ۲(۱)، ۱-۱۰.
- شفیعی، مهرداد، منوچهر. (۱۳۹۳). توسعه فناوری در عصر مفهوم: تعاریف، مفاهیم و الزامات. **دوفصلنامه توسعه تکنولوژی صنعتی**، ۲۳، ۱۰-۱.
- صالحی، صادق، پاژکی نژاد، زهرا. (۱۳۹۲). محیط زیست در آموزش عالی: ارزیابی دانش زیست محیطی دانشجویان دانشگاه های دولتی مازندران. **دو فصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی**، ۲(۴)، ۱۹۹-۲۲۰.
- طالبی، بهنام، مرادی، سمانه، پاکدل بناب، مهدی، زمستانی، قادر. (۱۳۹۰). ارائه آموزش مهارت های سواد اطلاعاتی در برنامه های درسی آموزش عالی. **فصلنامه علوم تربیتی**، ۴(۱۴)، ۱۲۷-۱۵۰.
- عارفی، محبوبه. (۱۳۸۴). **برنامه ریزی درسی راهبردی در آموزش عالی**. تهران: مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی- واحد دانشگاه شهید بهشتی.
- عطاران، محمد. (۱۳۸۳). **"جهانی شدن، فناوری اطلاعات و تعلیم تربیت"**. تهران: همایش اصلاحات در آموزش و پرورش، ۱۳۷-۱۱۹.
- فراستخواه، مقصود. (۱۳۹۲). چارچوبی مفهومی برای برنامه ریزی مبتنی بر آینده اندیشی در دانشگاه. **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، ۶۹، ۲۱-۱.
- فراستخواه، مقصود، بازگان، عباس، قاضی طباطبایی، محمود. (۱۳۸۶). تحلیل مقایسه ای نظامهای تضمین کیفیت آموزش عالی در جهان: جوجه اشتراک و افتراق در تجربه های جهانی. **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، ۴۴، ۲۱-۱.
- فرج اللهی، مهران. ظریف، صنایعی. (۲۰۱۰). آموزش مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش عالی. **دوماهانامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی**، ۲(۴)، ۱۶۷-۱۷۱.
- فیلیپ جی، آلتباخ، لیز، ریزبرگ، لورا ای، رامبلی. (۲۰۰۹). **روندهای آموزش عالی جهانی: رهگیری یک انقلاب دانشگاهی**. ترجمه: محمدرضا سعید آبادی و پروین احمدخانلو (۱۳۹۳). تهران: موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.

قناعی راد، محمد امین. (۱۳۸۳). توسعه ناموزون آموزش عالی: بیکاری فارغ التحصیلان و مهاجرت نخبگان. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. ۴(۱۵)، ۱۶۹-۲۰۷.

کاوایانی، حسن. نصر، احمد رضا. (۱۳۹۵). سنتز پژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر و راهکارهای پیش رو. دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی. ۷(۱۳)، ۷-۳۶.

کریمی، صدیقه. نصر، احمد رضا. شریف، مصطفی. (۱۳۹۲). الزامات و چالش‌های طراحی برنامه درسی آموزش عالی با رویکرد جامعه یادگیری. دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی. ۴(۸)، ۱۲۶-۸۹.

کریمی، صدیقه. (۱۳۹۱). بررسی چالش‌های فرآیند برنامه ریزی درسی برای توسعه فرصت‌های یادگیری دانشگاه با رویکرد جامعه یادگیری. (رساله ی دکتری) دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان.

کریمی علویجه، مهدی. شریف خلیفه سلطانی، سید مصطفی. بختیار نصرآبادی، حسنعلی. (۱۳۸۸). چشم اندازهای کاربرست فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرآیند یاددهی و یادگیری آموزش عالی. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران. ۱۱(۴)، ۱۷۹-۱۹۸.

محمدزاده، لیلیا و سعیدی رضوانی محمود. (۱۳۸۸). "یادگیری مادام العمر، هوش هیجانی و ارزشیابی توصیفی"، کتابخانه‌های آموزشی، پویاسازی نظام آموزشی، و مشارکت در فرایند یاددهی-یادگیری. مشهد: کتابدار، صص ۵۱۶-۴۹۷.

محمدزاده، سعید. حجازی، یوسف. بازرگان، عباس. (۱۳۸۶). الگویی برای تضمین کیفیت در نظام آموزش عالی ایران: دیدگاه اعضای هیئت علمی کشاورزی و منابع طبیعی. ۴۵، ۱۰۷-۸۵.

محمدی مهر، مژگان. ملکی، حسن. عباس پور، عباس. خوشدل، علیرضا. (۱۳۹۰). جستاری بر شایستگی‌های موردنیاز یادگیری مادام العمر در دانشجویان پزشکی عمومی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۱(۸)، ۹۶۰-۹۷۵.

میرحسینی، ناهید. (۱۳۸۶). بررسی جایگاه کتابخانه‌های مدارس در طرح ارزشیابی توصیفی در مدارس ابتدایی استان خراسان رضوی، (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه فردوسی مشهد.

موتمنی، همایون، یوسفی، رضا. معافی، سیده خدیجه. بریمانی، ابوالقاسم. نیاز آذری، کیومرث. (۱۳۸۸). تاثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان. پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد. ۲۱، ۱۵۲-۱۳۵.

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

مومنی مهموئی، محسن. (۱۳۸۸). به سازی برنامه های درسی آموزش عالی؛ گامی در جهت پرورش دانش آموختگان خلاق. *مجله راهبردهای آموزش*. ۲(۳)، ۱۲۱-۱۲۶.

موسی پور، نعمت الله. (۱۳۹۱). تدریس دانشگاهی: کدام روش؟ کدام الگو؟ *دوفصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه شاهد*. ۲۰(۳)، ۴۹-۷۸.

نیلفروش زاده، مریم، اخوان صراف. (۱۳۸۷). ابعاد جهانی سازی آموزش عالی. *فصلنامه تخصصی پارک ها و مراکز رشد*. ۱۷، ۶۲-۵۶.

نیلی، محمد رضا، موسوی، ستاره، نصر، احمد رضا، مسعود، محمد. (۱۳۹۳). بررسی میزان آگاهی اعضای هیئت علمی گروه های فنی و مهندسی دانشگاه های اصفهان و صنعتی اصفهان از مولفه های اساسی نوآوری برنامه ریزی درسی و میزان کاربست آنها. *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*. ۱۶(۶۴)، ۵۹-۸۸.

هایدی هیز جیکبز. (۱۹۴۸). برنامه درسی قرن ۲۱ *تعلیم و تربیت اساسی در دنیای متحول امروز*. ترجمه محسن خادمی و محمد حسین زارعی (۱۳۹۲). تهران: آوای نور.

همتی، رضا. (۱۳۹۲). توده ای شدن آموزش عالی و زندگی دانشگاهی در ایران: تأملی در تجربیات زیستی دانشگاهیان. *مدیریت در دانشگاه اسلامی*. ۲(۱)، ۱۲۷-۱۵۶.

Acedo, C., & Hughes, C. (2014). **Principles for learning and competences in the 21st-century curriculum. Prospects**, 44(4), 503-525.

Altbach, P. G., & Peterson, P. M. (1999). Higher Education in the 21st Century: Global Challenge and National Response. IIE Research Report No. 29. IIE Books, **Institute of International Education**, PO Box 371, Annapolis Junction, MD 20701-0371.

Altmann, A & Ebersberger, B. (2013). **Universities in Change: Managing Higher Education Institutions in the Age of Globalization**. Springer-Verlag New York.

Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (2009). **Trends in global higher education: Tracking an academic revolution**.

Altbach, P. G., & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. **Journal of studies in international education**, 11(3-4), 290-305.

Altbach, P. G. (1999). **Private Prometheus: Private higher education and development in the 21st century** (No. 77). Greenwood Publishing Group.

Andrade, M. S. (2016). Curricular Elements for Learner Success—21st Century Skills. **Journal of Education and Training Studies**, 4(8), 143-149.

Anandkrishnan, M. (2006). **Privatization of higher education: Opportunities and anomalies**. “Privatization and commercialization of higher education” organized by NIEPA.

Bernhard, A. (2012). **Quality Assurance in an International Higher Education Area: A Case Study Approach and Comparative Analysis**. Germany: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Beattie, J. W., Thornton, B., Laden, R., & Brackett, D. (2013). 21st Century Challenges in Higher Education: Strategic Changes and Unintended Consequences. **International Journal of Educational Leadership Preparation**, 8(1), 62-71.

Bai, L. (2006). **Graduate unemployment: Dilemmas and challenges in China's move to mass higher education**. *The China Quarterly*, 185, 128-144.

Barth, M., Godemann, J., Rieckmann, M., & Stoltenberg, U. (2007). Developing key competencies for sustainable development in higher education. **International Journal of Sustainability in Higher Education**, 8(4), 416-430.

Boliver, V. (2011). Expansion, differentiation, and the persistence of social class inequalities in British higher education. **Higher education**, 61(3), 229-242.

Cheryl, D., & Karlson, Ch., & Hargroves. (2014). **HIGHER EDUCATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT A model for curriculum renewal**. LONDON AND NEW YORK: Routledge.

Craft, A. (2003). **Quality assurance in higher education**. Routledge.

Cortese, A. D. (2003). The critical role of higher education in creating a sustainable future. **Planning for higher education**, 31(3), 15-22.

فرا تحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

DAVID T, G., & ELLIOT, M. (2003). The Australian and American higher education: Key issues of the first decade of the 21st Century. **Higher Education Kluwer Academic Publishers**.45, 183-202.

Gut, D. M. (2011). **Integrating 21st century skills into the curriculum. In Bringing schools into the 21st Century** (pp. 137-157). Springer Netherlands.

David, N. A. & Judith, Ch. & Karen, E. & Richard, B. (2012). **Second International Handbook of Lifelong Learning**. Netherlands: Springer.

DONF, W., & BJQRN, S., & MARIA JOAO, R. (2007). **Quality Assurance in Higher Education: Trends in Regulation**, Translation and Transformation. Netherlands: Springer.

Duczmal, W. (2006). **The rise of private higher education in Poland: policies, markets and strategies**. University of Twente.

Enders, J., & Fulton, O. (2002). Higher education in a globalising world. **International trends and mutual observations**.

Engleson, D. C., & Yockers, D. H. (1994). A guide to curriculum planning in environmental education. **Wisconsin Department of Public Instruction**.

Friedman, T. L. (2009). Hot, flat, and crowded 2.0: **Why we need a green revolution--and how it can renew America**. Macmillan.

Gude, O. (2007). **Principles of possibility: Considerations for a 21st-century art & culture curriculum**.

Holzhaecker, D., Chornoivan, O., Yazililas, D., & Dayan-Ochir, K. (2009). Privatization in Higher Education: Cross-Country Analysis of Trends, Policies, Problems and Solutions. **Institute for Higher Education Policy**.

Hayhoe, R., Li, J., Lin, J., & Zha, Q. (2012). **Portraits of 21st Century Chinese Universities:: In the Move to Mass Higher Education** (Vol. 30). Springer Science & Business Media.

Hazelkorn, E., & Huisman, J. (2008). Higher Education in the 21st Century--Diversity of Missions. **Higher Education Policy**, 21(2), 147.

Harvey, c.Ria Rovers **educational philosophy and curriculum orientation in higher education**,in: Eric Ed:200 152.

Hamilton, D., McFarland, D., & Mirchandani, D. (2000). A decision model for integration across the business curriculum in the 21st century. **Journal of Management Education**, 24(1), 102-126.

Heitor, M., & Horta, H. (2016). Introduction. Democratizing Higher Education and Science in Latin America. **In Trends and Challenges in Science and Higher Education** (pp. 1-26). Springer International Publishing.

Iniesta-Bonillo, M. A., Sánchez-Fernández, R., & Schlesinger, W. (2013). Investigating factors that influence on ICT usage in higher education: a descriptive analysis. **International Review on Public and Nonprofit Marketing**, 10(2), 163-174.

Izzo, M. V., Yurick, A., Nagaraja, H. N., & Novak, J. A. (2010). **Effects of a 21st-century curriculum on students' information technology and transition skills**. Career Development for Exceptional Individuals, 33(2), 95-105.

Jackson, N., Oliver, M., Shaw, M., & Wisdom, J. (Eds.). (2006). **Developing creativity in higher education: An imaginative curriculum**. Routledge.

Jamshidi, L., Arasteh, H., NavehEbrahim, A., Zeinabadi, H., & Rasmussen, P. D. (2012). Developmental patterns of privatization in higher education: a comparative study. **Higher Education**, 64(6), 789-803.

J. Paulo, Davim. Aveiro, Portugal. (2016). **Challenges in Higher Education for Sustainability**. Switzerland: Springer International Publishing.

Julio C. G., B. (2015). Quality in Higher Education: From the Diversity of Conceptions to the Relentless Conceptual Subjectivity. **Creative Education**.6, 2410-2421.

Kline, S. J. (1995). A Curriculum for the Citizen of the 21St Century. Bulletin of Science, **Technology & Society**, 15(4), 169-177

Kurbanoglu, S., Spiranec, S., Grassian, E., Mizrachi, D., & Catts, R. (Eds.). (2014). Information Literacy: **Lifelong Learning and Digital Citizenship in**

فراتحلیل چالش‌های محیط آموزش عالی در قرن بیست و یکم...

the 21st Century: Second European Conference, ECIL 2014, Dubrovnik, Croatia, October 20-23, 2014. Proceedings (Vol. 492). Springer.

Knapper, C., & Cropley, A. J. (2000). **Lifelong learning in higher education**. Psychology Press.

Kwiek, M. (2016). De-privatization in higher education: A conceptual approach. **Higher Education**, 1-23.

Layne, P. C., & Lake, P. (Eds.). (2014). **Global innovation of teaching and learning in higher education: transgressing boundaries** (Vol. 11). Springer.

Lee, M., & Neubauer, D. E. (2009). Redefining public and private in Asia Pacific higher education. In **Higher Education in Asia/Pacific** (pp. 33-47). Palgrave Macmillan US.

Lin, s. & Huang, x. (2010). **Advances in Computer Science, Environment, Ecoinformatics, and Education**.

Longworth, N., & Davies, W. K. (1996). **Lifelong Learning: New Vision, New Implications, New Roles for People, Organizations, Nations and Communities in the 21st Century**. Kogan Page Limited, 120 Pentonville Rd., London N1 9JN, England, United Kingdom.

Maringe, F., & Foskett, N. (Eds.). (2010). **Globalization and internationalization in higher education: Theoretical, strategic and management perspectives**. A&C Black.

Mayhew, K., Deer, C., & Dua, M. (2004). The move to mass higher education in the UK: many questions and some answers. **Oxford Review of Education**, 30(1), 65-82.

McMahon, W. W. (2009). **Higher learning, greater good: The private and social benefits of higher education**. JHU Press.

McNay, I. (2005). Beyond mass higher education: building on experience. **McGraw-Hill Education** (UK).

Martin, E. E. (2002). Technology Education for the 21st Century. **International Journal of Technology and Design Education**. 12,93-98.

Michaela. K. & Anke. H. (2009). **Continuing Higher Education and Lifelong Learning**. Heidelberg :Springer Netherlands.

Maria, J.Rosa, & Alberto, A. (2014). **Quality Assurance in Higher Education: Contemporary Debates**. New York: Palgrave Macmillan UK.

Michael, K. & Pamela M., D. (2013). **Critical Issues in Higher Education**. Netherlands: SensePublishers.

Oliver, R. (2002). **The role of ICT in higher education for the 21st century: ICT as a change agent for education**. Retrieved April, 14, 2007.

Odin, J. K., & Manicas, P. T. (2004). **Globalization and higher education**. University of Hawaii Press.

Poole, M., Harman, E., & Deden, A. (1998). Managing the quality of teaching in higher education institutions in the 21st century. **Australian journal of education**, 42(3), 271-284.

Patrinós, H. A. (1990). The privatization of higher education in Colombia: Effects on quality and equity. **Higher Education**, 20(2), 161-173.

Paxhia, S. (2011). **The challenges of higher education digital publishing**. **Publishing research quarterly**, 27(4), 321-326.

Poce, A. (2009, November). Higher Education in the Twenty-First Century. The Chance of Adaptive Learning Environments. In Intelligent Systems Design and Applications, 2009. ISDA'09. **Ninth International Conference on (pp. 925-931)**. IEEE.

Raby, R. L., & Valeau, E. J. (Eds.). (2009). **Community college models**. Springer Netherlands.

Rothblatt, S. (2012). **Clark Kerr's World of Higher Education Reaches the 21st Century**. New York and London: Springer Netherlands.

Saudelli, M. G. (2015). **The Balancing Act International Higher Education in the 21st Century**. Netherlands: Sense Publishers.

Scott, D. (2016). **New perspectives on curriculum, learning and assessment.** Springer International Publishing Switzerland.

Schuerholz-Lehr, S., Caws, C., Van Gyn, G., & Preece, A. (2007). Internationalizing the higher education curriculum: An emerging model for transforming faculty perspectives. **The Canadian Journal of Higher Education**, 37(1), 67.

Shah, M., & Nair, C. S. (Eds.). (2016). **A Global Perspective on Private Higher Education.** Chandos Publishing.

Scott, P. (1995). **The Meanings of Mass Higher Education.** Society for Research into Higher Education

Shin, J. C., Postiglione, G. A., & Huang, F. (2015). **Mass Higher Education Development in East Asia.** Springer International Publishing: Imprint: Springer.

Sife, A., Lwoga, E., & Sanga, C. (2007). New technologies for teaching and learning: Challenges for higher learning institutions in developing countries. **International journal of education and development using ICT**, 3(2).

Schütze, H. G., & Slowey, M. (2013). **Global perspectives on higher education and lifelong learners.** London :Routledge.

Smart, J. C., & Umbach, P. D. (2007). Faculty and academic environments: Using Holland's theory to explore differences in how faculty structure undergraduate courses. **Journal of College Student Development**, 48(2), 183-195.

Tapper, T., & Palfreyman, D. (2010). The collegial tradition in the age of mass higher education. Springer **Science & Business Media.**

Takashi, M., & Keisuke, H. (2013). **Environmental Leadership Capacity Building in Higher Education: Experience and Lessons from Asian Program for Incubation of Environmental Leaders.** Tokyo: Springer Japan.

Trow, M. (2007). Reflections on the transition from elite to mass to universal access: Forms and phases of higher education in modern societies since

WWII. In **International handbook of higher education** (pp. 243-280). Springer Netherlands.

Vajargah, K. F., & Khoshnoodifar, M. (2013). Toward a distance education based strategy for internationalization of the curriculum in higher education of Iran. **TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology**, 12(1).

Van de Werfhorst, H. G. (2014). Changing societies and four tasks of schooling: Challenges for strongly differentiated educational systems. **International Review of Education**, 60(1), 123-144.

Wing, O. L. (2013). Erratum to: The repositioning of higher education from its expanded visions: lifelong learning, entrepreneurship, internationalization and integration. **Educ Res Policy Prac**. 12(243), 73-78.

Wolhuter, C., Karras, K., & Calogiannakis, P. (2015). The Crisis in World Education and Comparative Education. **Bulgarian Comparative Education Society**.

Westerheijden, D. F., Stensaker, B., & Rosa, M. J. (Eds.). (2007). **Quality assurance in higher education: Trends in regulation, translation and transformation** (Vol. 20). Springer Science & Business Media.

Williams, R. D., & Lee, A. (Eds.). (2015). **Internationalizing higher education: Critical collaborations across the curriculum**. Rotterdam: Sense Publishers.

Youssef, A. B., & Dahmani, M. (2008). The impact of ICT on student performance in higher education: Direct effects, indirect effects and organisational change. **RUSC. Universities and Knowledge Society Journal**, 5(1).

Zhao, H. (2011). **Introducing ICT in a Traditional Higher Education Environment**. In **International Conference on Computer Science, Environment, Ecoinformatics, and Education** (pp. 129-132). Springer Berlin Heidelberg.

Zuber-Skerritt, O., & Teare, R. (Eds.). (2013). **Lifelong action learning for community development: Learning and development for a better world**. Springer Science & Business Media.